

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
Тернопільський національний економічний університет
Навчально-науковий інститут інноваційних освітніх технологій
Кафедра безпеки, правоохоронної діяльності та фінансових розслідувань

БУЛАТОВ Дмитро Вікторович

**Протидія відмиванню коштів у банківському
секторі / Counteraction to money laundering in the
banking sector**

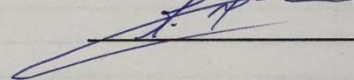
спеціальність: 262 - Правоохоронна діяльність
освітньо-професійна програма - Економічна безпека та фінансові розслідування

Випускна кваліфікаційна робота

Виконав студент групи
ПДЕБзм-21
Д. В. Булатов

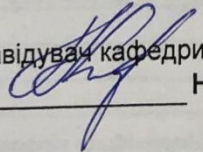

Науковий керівник:
к.е.н., доцент А. П. Колесніков

Випускну кваліфікаційну роботу
допущено до захисту:

" ___ " _____ 20__ р.

Завідувач кафедри

Н. Б. Москалюк

541
29.11.12

ТЕРНОПІЛЬ - 2019

ВСТУП

Актуальність теми дослідження. Світ вже давно отримав доступ до комп'ютерних технологій і до всіх переваг, що вони надають. Підвищилась швидкість обробки даних та передачі інформації, зросла економіка та фінансовий добробут. Але разом із всіма плюсами також ми отримали і нові виклики та ризики, що технології несуть у собі. Багато кримінальних структур отримали доступ до таких же технологій і розробили різні схеми, які дозволили перетворити заробіток від нелегальних операцій у цілком легальні ресурси. Завдяки можливостям комп'ютерних технологій, дуже часто не можливо вчасно відслідковувати всі можливі фінансові операції, що підлягають під опис відмивання коштів або операції з високим ризиком відмивання коштів. Низка країн вже із самого початку проаналізували всі наслідки та видали необхідні закони для регулювання діяльності фінансових установ. Можливості обмежуються у зв'язку з тим, що у більшості випадків, схеми покриваються самими посадовцями, які мають виконувати функції контролю та моніторингу. Відмивання коштів дуже часто супроводжується ще однією складовою, такою як корупція. Ці обидві проблеми набули транснаціонального характеру, для їх подолання практично кожен законодавчий акт складається із урахуванням можливості захисту від відмивання коштів та запобігання корупції. На жаль немає ідеальних законів, тому майже у кожному із них є прогалини, або спеціально залишені прогалини.

Аналіз останніх публікацій. Питанню ризикології в Україні приділяється багато уваги. Його ґрунтовно розглянуто у працях П. І. Верченко, В. В. Вітлінського, Г. І. Великоіваненко, І. І. Д'яконової, І. Ю. Івченко, А. В. Ігнатова, А. В. Матвійчука, А. О. Старостіна, В. А. Кравченко, В. А. Фурсової, А. С. Шапкіна, В. А. Шапкіна та інших дослідників. Зазначені автори приділяють

чільну увагу таким аспектам дослідження економічної ризикології, як оцінка ступеня ризику, прийняття багатоцільових багатокритеріальних управлінських рішень, удосконалення банківських операцій, попередження ризиків та управління тощо. Серед іноземних учених зазначену проблематику досліджують Крішнан К. Н., П. Рітчен, Томсон Дж. Б., Джон Г. Бойд, Джанні Де Ніколо, Льюеллен К. та інші.

Проте реалії сьогодення потребують вивчення нових аспектів банківської діяльності та пов'язаних із ними ризиків.

Метою дипломної роботи є аналіз законодавства різних країн у банківському секторі та методів боротьби із відмиванням коштів у вітчизняному банківському секторі, а також на рівні держави.

У відповідності з обраною темою визначено основні **завдання** дипломної роботи:

- дослідити роль банків як суб'єктів первинного фінансового моніторингу;
- охарактеризувати загальні принципи відмивання коштів, отриманих злочинним шляхом;
- здійснити аналіз методів та схем відмивання коштів у банківському секторі України;
- провести аналіз методики оцінки ризиків відмивання коштів в банку;
- охарактеризувати процедуру проведення внутрішніх розслідувань щодо протидії відмиванню коштів в банку;
- обґрунтувати шляхи удосконалення методів протидії легалізації доходів, отриманих злочинним шляхом.

Об'єктом дослідження є АТ КБ «ПриватБанк».

Предметом дослідження є фінансові злочини в банківському секторі.

Методи дослідження. Дослідження базується на діалектичному та системному підходах до пізнання економічних явищ та процесів, що передбачає їх вивчення у взаємозв'язку та взаємозалежності. У процесі дослідження застосовано

такі наукові методи: узагальнення, систематизації, групування, синтезу, методи економічного аналізу, групування.

Наукова новизна одержаних результатів. До найбільш вагомих результатів, що характеризують наукову новизну дипломної роботи належить обґрунтування шляхів удосконалення фінансового моніторингу та акумулювання закордонного досвіду.

Практична значущість отриманих результатів. Практичний зміст результатів полягає у обґрунтованості практичних пропозицій щодо протидії легалізації доходів, отриманих злочинним шляхом.

Апробація результатів наукового дослідження. Результати дипломного дослідження обговорені та схвалені на всеукраїнській науково-практичній конференції «Економічна безпека: детермінанти та механізми забезпечення» (5-6 квітня 2019 року)».

Структура роботи. Робота містить три розділи, виступ, висновки, та список використаних джерел, що містить 50 найменувань, та викладена на 68 сторінках.

РОЗДІЛ 1

ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ ВІДМИВАННЯ КОШТІВ У БАНКІВСЬКОМУ СЕКТОРІ

1.1. Роль банків як суб'єктів первинного фінансового моніторингу

Стрімкий технологічний розвиток та інтеграція інновацій у фінансові ринки, які залучені в активні процеси глобалізації, зумовлюють впровадження нових фінансових продуктів та розвиток економічних систем країн. Служба фінансового моніторингу стикається з труднощами у відстежуванні таких злочинців. “Це відбувається не в банках, якими керує центральний орган, тому поліція не може відстежувати ці транзакції. Але навіть коли вони встановлюють, що транзакції здійснюють злочинці, вони не можуть вилучити активи так, як це зазвичай робиться в рамках фінансової системи”, — свідчить глава Європолу. Існуючий механізм дозволяє злочинцям конвертувати нелегальні доходи в біткоїн, а потім біткоїни перераховуються людям, які, на перший погляд, не належать до кримінального світу. У подальшому ці особи обмінюють біткоїн на готівку і повертають їх злочинцям. Це підтверджує той факт, що у світі спостерігається різке посилення криміналізації національних економік і міжнародних господарських відносин в аспекті посилення можливостей “відмивання” капіталів що мають незаконне походження. За різними оцінками, обсяг коштів, які щорічно легалізуються злочинним шляхом, до кінця двадцятого століття досяг 1,3 трлн доларів . Критичне нарощення зазначеної тенденції спричинило створення спеціалізованих міжнародних організацій. Так, у липні 1989 р. на паризькій нараді “Великої сімки” була створена Спеціальна група з боротьби зі злочинністю у фінансовій сфері (Financial Action Task Force on Money Laundering — FATF), метою діяльності якої є розроблення міжнародних стандартів у сфері протидії відмиванню кримінальних доходів і фінансування тероризму, а також оцінювання відповідності національних систем протидії відмиванню коштів чинним стандартам.

FATF створило “Сорок рекомендацій”, які регулюють дії держав у кримінальному, юридичному та фінансовому полі трактування операцій, які можуть характеризуватися як відмивання коштів і фінансування тероризму [13]. Фінансовий тероризм має у собі такі складові :

Розміщення — перетворення злочинно отриманих доходів (перш за все готівки) у ліквідні активи у формі валюти, цінних паперів, нерухомості тощо, а також фізичне переміщення від їхніх дійсних джерел походження (найчастіше за межі країни). Може реалізовуватися шляхом депонування коштів у банках або розміщення активів в інших типах фінансових установ.

Розшарування — перетворення злочинно придбаних доходів у різноманітні активи і їх подальше розпорошення з метою маскуванню реальних джерел походження капіталів.

Інтеграція — надання законного, легального вигляду злочинно придбанам коштам. Гроші інвестуються в легальну економіку, щоб у правоохоронних органів не виникло підозри щодо їхнього походження.

На основі результатів аналізу робіт фахівців з цієї проблематики можна систематизувати основні механізми використання банківської системи для легалізації: доходів, отриманих злочинним шляхом, та фінансування тероризму.

Етапи функціонування механізму легалізації коштів та основні методи, які використовуються для цього на кожному з етапів, наведені на рис. 1.1.

На основі аналізу праць фахівців з цієї проблематики можна систематизувати основні механізми використання банківської системи для легалізації доходів, отриманих злочинним шляхом, та фінансування тероризму [39].

Рис 1.1. Етапи функціонування та методи реалізації механізму легалізації коштів

Використання фіктивних суб'єктів господарювання:

- реєстрація підприємства на підставних осіб (без певного місця проживання, психічно хворих, студентів, іноземців, засуджених, померлих осіб за придбаними, вкраденими або втраченими документами);
- назви суб'єктів господарювання нерідко збігаються з назвами державних підприємств;
- відсутність ознак статутної діяльності або проведення такої діяльності в мінімальному обсязі;
- відсутність штату працівників, виробничих і складських приміщень для здійснення статутної діяльності;
- відносно короткий термін існування суб'єкта господарювання;

- постійна зміна засновників, власників, директорів суб'єкта господарювання після офіційної реєстрації, неможливість встановлення місцезнаходження службових осіб (директора, головного бухгалтера).

- Використання конвертаційних центрів:

- офіси суб'єктів господарювання, що входять до складу конвертаційного центру, як правило, мають велику охоронну мережу;

- переважно короткий термін існування (від доби до місяця);

- добовий обіг коштів, як правило, збільшується наприкінці тижня, на рахунку щовечора або вранці кожної наступної доби не залишається коштів взагалі, або їх обсяг істотно зменшується;

- наявність великої кількості підписаних і завірених печаткою бланків фіктивних договорів про виконання робіт або надання послуг, кошторисів, актів приймання тощо;

- застосування багатосторонніх розрахунків і платежів з великою кількістю учасників таких операцій, які розташовані в різних областях;

- збіг реквізитів учасників операцій (наприклад адреси місцезнаходження організацій).

Схема операцій з нерезидентами, зареєстрованими в офшорних зонах.

Загальними типовими ознаками "офшорних схем" є:

- використання як підстави для здійснення міжнародних транзакцій фальсифікованих контрактів з офшорними компаніями;

- максимальне скорочення строків знаходження переказаних коштів на рахунках офшорних компаній у країнах їхньої реєстрації або в третіх країнах;

- подальше переміщення коштів шляхом здійснення смерфінгу (роздріблення платежів) переказів у різні юрисдикції;

- наявність рахунків офшорних компаній у кредитних організаціях міжнародних фінансових центрів;

- повторюваність однотипних елементів схем електронних переказів; участь у схемі взаєморозрахунків більше ніж однієї офшорної компанії;

- участь у схемі фінансових операцій підставної компанії-резидента;

- банківський рахунок якої здійснюється первинне розміщення злочинного доходу;
- наявність рахунку фізичної особи — власника злочинного доходу в іноземному банку на території країн з високим рівнем міжнародної репутації.

Дроблення суми депозиту та перерахунок сум, менших за встановлений граничний поріг, який підлягає фінансовому моніторингу, великій кількості бенефіціарів.

Створення значної кількості “транзитних” рахунків, які використовуються для приховання напряму руху грошей.

Представлені результати систематизації механізмів легалізації коштів, отриманих злочинним шляхом, повинні бути враховані суб’єктами первинного фінансового моніторингу під час аналізу кожної операції на предмет імовірності відмивання коштів. Такі дії мають бути інтерпретовані у відповідно якісні та кількісні показники оцінки ризику ймовірності використання банківської системи для легалізації коштів і фінансування тероризму. Окремий механізм, який є фінансовою інновацією та розглядається багатьма спеціалістами та урядами як засіб відмивання коштів, операції з криптовалютами.

Криптовалюта – електронний запис, який складається з унікального і шифрованого набору цифр. Вони слугують для здійснення цифрових транзакцій безпечно та анонімно на різних рівнях проведення фінансової операції. Ці записи перевіряють, потім транслують на публічні реєстри, які “маскують” за допомогою програмного коду кожні окремі крипто монети . Популярність біткоіна стрімко зростала у 2009 р. Хоча криптовалюта явище було яке було відоме вже у 80-х роках ХХ ст., проте саме біткоїн став найпоширенішою криптовалютою у світі. Інформація на біржах біткоїн щодо відправників та отримувачів криптовалюти анонімна, проте вона складається з ідентифікаційного коду користувача біржі , який присвоюється йому у момент реєстрації .

Біткоїн характеризується високою волатильністю саме через високий рівень децентралізованості. На вартість біткоіна впливають також рішення урядів країн світу з приводу легалізації цієї валюти, розширення мережі закладів, які

обслуговують клієнтів за біткоїн тощо. Саме тому зараз криптовалюти привертають до себе велику увагу інвесторів, які роблять внески на короткостроковий період.

Найбільше таких закладів у Центральній Європі, Англії, Бразилії, на східному узбережжі США. Максимальної ціни у 19 331 дол. США за 1 біткоїн було досягнуто 6 грудня 2018 р., але після цього вже 5 лютого ціна впала до 6920 дол. США. Зараз тренд зростає.

Проте ізраїльські та американські дослідники встановили взаємозв'язок між різким зростанням курсу біткоїна та підозрілими операціями, здійсненими на біржі у цей період. Так, було встановлено, що ціни зростали приблизно на 80 % у день, коли була помічена підозріла фінансова активність окремих відправників криптовалюти. В інші дні зростання цін сягало 55 %. При втручанні підозрілих учасників у торги курс біткоїна до долара США зростав більш ніж на 20 дол. на день. В інший час курс залишався майже незмінним.

Аналітики помітили три підозрілі інциденти на біржі BitcoinMt. Gox протягом 10 місяців 2013 р., коли після систематичного продажу незначних сум біткоїна за одну транзакцію (від 6 до 20 біткоїнів), учасники видаляють свій акаунт із системи при отриманні великої суми у доларах США від 2,5 до 112 млн. дол.).

Інша схема використання біткоїна для відмивання коштів полягає у тому, що створюються нові користувачі системи після проведення однієї транзакції на невелику суму. Ці підозрілі транзакції можна відстежити за однаковою сумою операції, а також новими кодами користувачів у системі.

У грудні 2017 р. поліція Лондона опублікувала матеріали, які підтверджують використання біткоїна для оплати послуг наркоторговців. Оплата з забувається через численні біткоїн-банкомати, які досить поширені у лондонських магазинах, перукарнях та кафе. Більшість із них розташовані у безлюдних місцях з метою підвищення анонімності користувачів. Біткоїн - банкомати не видають жодних квитанцій, сертифікатів, чеків та інших

підтвердженнь про проведення операції, а також не зберігають історію про уму та інші деталі проведеної операції.

Кількість країн, які законодавчо легалізували використання та обіг біткоіна, незначна — лише сім країн: Австралія, Естонія, Данія, Південна Корея, Швеція, Нідерланди, Фінляндія. США, Велика Британія, Канада та Німеччина наразі готують законопроекти щодо легалізації криптовалюти на своїй території. Проте більшість країн виступають проти використання цієї валюти та вводять обмеження і заборони на її обіг. Так, керівники Європейського центрального банку вважають, що у зв'язку з низьким рівнем використання та високим рівнем волатильності; криптоовалюти неможливо надати їй статусу засобу обігу. На думку експертів і керівників з Міжнародного валютного фонду, «ТФТ» Інституту як дорадчого органу Товариства всесвітніх міжбанківських фінансових каналів зв'язку, основна небезпека використання крипвалюти полягає в анонімності її використання. Додаткові упередження неурядових поліцейських організацій викликали також зростання обсягів застосування біткоіна для оплати нелегальних товарів і послуг в інтернеті. У 2014 р. британський банк «HSBS» відмовився від використання криптовалютних хедж-фондів з метою уникнення підозр урядових органів щодо участі у схемах відмивання коштів. Банки намагаються привести у відповідно - практичну діяльність із політикою, спрямованою на запобігання відмиванню коштів, а також політикою KnowYourClient (англ. “знай свого клієнта”) [50].

Проте у рамках законодавства, спрямованого на протидію відмиванню коштів будь-якої країни, досить важко довести, що було здійснено нелегальну фінансову операцію за допомогою біткоіна через цілковиту анонімність п'яти суб'єктів системи криптовалюти:

- 1) відправника криптовалюти;
- 2) отримувача криптовалюти;
- 3) майнерів криптовалюти;
- 4) основної команди розробників коду біткоіна;
- 5) конвертаційних центрів біткоіна.

При здійсненні оплати криптовалютою необхідно знати мінімум IP- адреси двох суб'єктів для того, щоб відстежити суму платежу та місцезнаходження суб'єкта. Проте сума операції є не єдиним критерієм віднесення операції до тих, що використовуються для відмивання коштів.

В Україні основним законом, який регулює порядок запобігання використанню доходів, отриманих злочинним шляхом, є Закон України “Про запобігання та протидію легалізації (відмиванню) доходів, одержаних злочинним шляхом, фінансуванню тероризму та фінансуванню розповсюдження зброї масового знищення” (далі — Закон України № 1702).

Після того, як він вступив у дію, втратив чинність попередній Закон України “Про запобігання та протидію легалізації (відмиванню) доходів, одержаних злочинним шляхом, або фінансуванню тероризму” від 28.11.2002 №249-IV. Закон України № 1702 спрямований на забезпечення реалізації положень нових міжнародних стандартів у сфері протидії відмиванню коштів та боротьби з фінансуванням тероризму і прийнятий на виконання домовленостей з Міжнародним валютним фондом та з урахуванням пропозицій до національного законодавства експертів FATF [36]. Важливим аспектом зазначеного закону є те, що банки виступають суб'єктами первинного фінансового моніторингу і повинні самостійно здійснювати пошук та контроль за фінансовими операціями, згідно з методологією, яка є самостійно розробленою внутрішньо кожним банком. Законом № 1702 передбачено значні штрафи та санкції для банків, які своєчасно не відстежували або не надали інформацію про підозрілу операцію суб'єктам державного фінансового моніторингу.

1.2 Загальні принципи відмивання коштів, отриманих злочинним шляхом у банківському секторі

На сьогодні проблема легалізації коштів викликає значне занепокоєння як світової фінансової спільноти в цілому, так і України зокрема. Слід зазначити, що переважна частина тіньового капіталу формується за рахунок доходів, отриманих унаслідок вчинення економічних злочинів та інших правопорушень, зокрема у кредитно-фінансовій сфері. Цілком логічно, що подолати таке явище одна державна структура просто не в змозі, а необхідне об'єднання інтелектуальних та організаційних зусиль багатьох державних інституцій, зокрема, дослідження на науковому рівні сприятимуть не тільки викриттю, але й припиненню незаконних фінансових операцій і маскуванню злочинного походження коштів.

За результатами дослідження міжнародної організації FATF, процес легалізації коштів можна умовно розділити на три основні стадії – розміщення, розшарування та інтеграція, які притаманні найбільш поширеним моделям і схемам процесу легалізації коштів [47; 48].

У свою чергу, кожному етапу процесу легалізації коштів притаманні особливі елементи й методи здійснення даної операції. Згідно із трифазною моделлю процесу відмивання коштів (FATF):

Розміщення – є перетворенням злочинно отриманих доходів (насамперед – готівки) у ліквідні активи у формі валюти, цінних паперів, нерухомості тощо, а також фізичне переміщення від їх дійсних джерел (часто за межі країни) походження. Може реалізовуватися шляхом депонування коштів у банках або розміщення активів в інших типах фінансових установ

Розшарування – це трансформація злочинно придбаних доходів у різноманітні активи і їхнє подальше розсіювання з метою маскуванню реальних джерел походження капіталів.

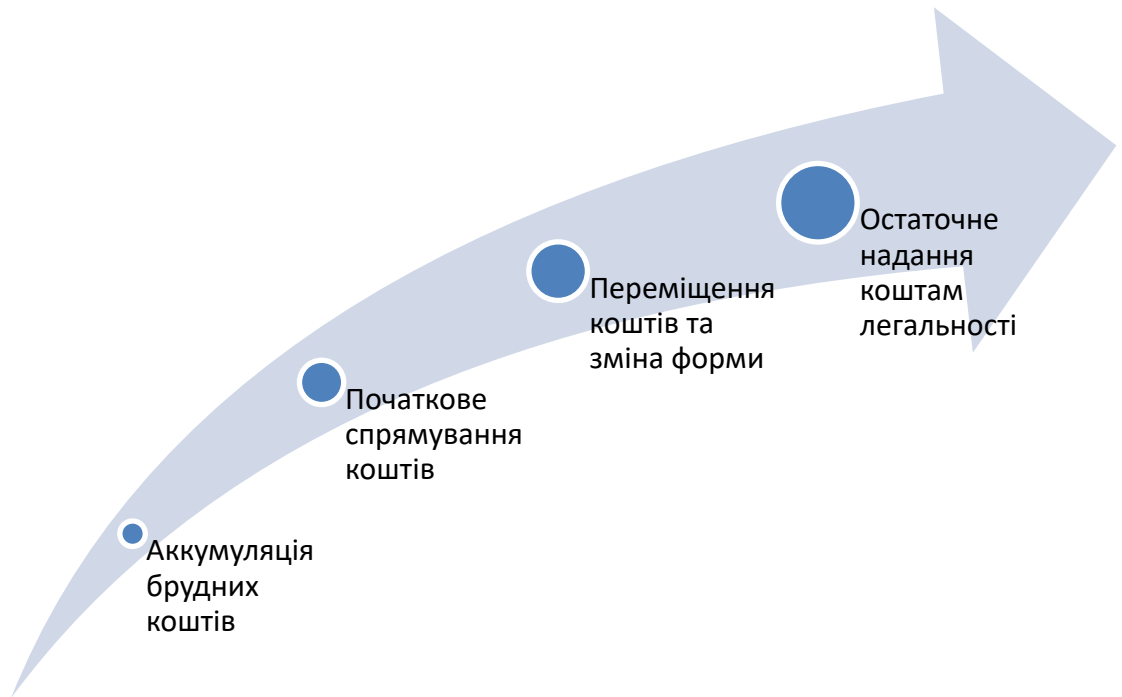

Рис. 1.2. Загальна модель механізму легалізації коштів
розроблено за даними [41]

Інтеграція – являє собою надання легального вигляду злочинно придбанам коштам. Гроші інвестуються в легальну економіку, щоб у правоохоронних органів не виникло підозр щодо законності їхнього походження.

Основними методами, за допомогою яких злочинці використовують фінансові організації на етапі розміщення, є:

- перетворення готівки на фінансові інструменти;
- обмін дрібних банкнот на купюри більшого номіналу;
- обмінні операції – організований обмін грошей на купюри іншого номіналу або іншу валюту;
- структурування операцій з готівкою (техніка дроблення внесків);
- незаконне використання «пом'якшувальних моментів» законодавчих актів;
- використання документів, що маскують дійсні джерела, власників і місця розташування незаконно отриманих доходів;
- придбання майна за готівку.

Найбільш відомі методи, що використовуються для етапу розшарування:

- перетворення готівки на грошові інструменти (наприклад, дорожні чеки, грошові перекази, банківські чеки, облігації і акції, що полегшує вивіз незаконних доходів із країни);
- придбання і продаж майна;
- електронний переказ фондів (переваги: швидкість, відстань, мінімальний слід, що перевіряється, і висока анонімність за умови величезного загального щоденного об'єму грошових переказів);
- переказ грошей на рахунки інших фірм (переказ, що маскується удаваними операціями або за допомогою самоліквідації фірм, що дозволяє достатньо ефективно приховувати джерела походження фінансових фондів).

Сучасними методами, що використовуються на етапі інтеграції, є:

- продаж нерухомості;
- операції із заниженням/завищенням ціни;
- депонування готівки на банківський рахунок фірми;
- підставні компанії і помилкові кредити тощо.

Необхідно зазначити, що Держфінмоніторинг на постійній основі здійснює дослідження й аналіз методів, схем відмивання грошей і розробку типологій відмивання коштів. Досліджуються існуючі схеми та відпрацьовуються найбільш оптимальні шляхи їх виявлення з урахуванням досвіду зарубіжних країн, фінансових і правоохоронних органів України для запобігання вчинення відповідних злочинів [37].

Таким чином, на сьогоднішній день найпоширенішими схемами легалізації коштів є такі:

1. Використання фіктивних суб'єктів господарювання:

- реєстрація підприємства на підставних осіб (без певного місця проживання, психічно хворих, студентів, іноземців, засуджених, померлих осіб за придбаними, вкраденими або втраченими документами);
- назви суб'єктів господарювання нерідко збігаються з назвами державних підприємств;

- відсутність ознак статутної діяльності або проведення такої діяльності в мінімальному обсязі;

- відсутність штату працівників, виробничих і складських приміщень для здійснення статутної діяльності;

- відносно короткий термін існування суб'єкта господарювання (так звані

«одноденки», «ями», «метелики» існують, як правило, у межах одного податкового періоду, що ускладнює можливість контролю за їх діяльністю);

- постійна зміна засновників, власників, директорів суб'єкта господарювання після офіційної реєстрації, неможливість встановлення місцезнаходження службових осіб (директора, головного бухгалтера);

- відсутність руху коштів суб'єкта господарювання на банківських рахунках або вкрай великий обсяг фінансових операцій нещодавно створеного підприємства.

2. Використання конвертаційних центрів:

- офіси суб'єктів господарювання, що входять до складу конвертаційного центру, як правило, мають велику охоронну мережу;

- переважно короткий термін існування (від доби до місяця);

- добовий обіг коштів, як правило, збільшується наприкінці тижня, на рахунку щовечора або вранці кожної наступної доби не залишається коштів, або їх сума істотно зменшується;

- наявність великої кількості підписаних і завірених печаткою бланків фіктивних договорів виконання робіт або надання послуг, кошторисів, актів приймання тощо;

- застосування багатосторонніх розрахунків і платежів з великою кількістю учасників таких операцій, які розташовані в різних територіальних одиницях;

- збіг реквізитів учасників операцій (наприклад, адреси місцезнаходження організацій).

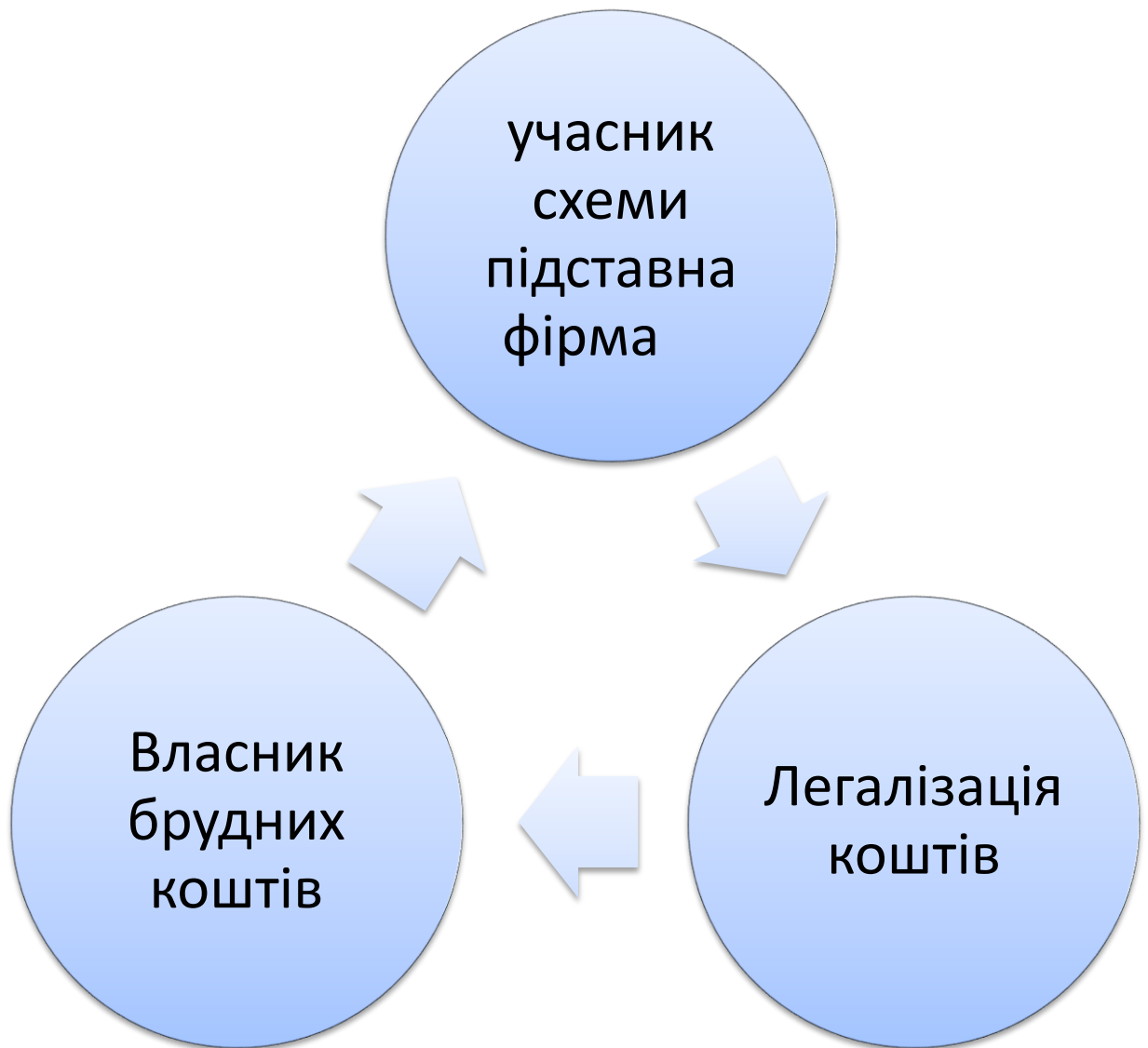

Рис 1.3. Схема легалізації коштів шляхом фіктивних суб'єктів господарювання

Розроблено за даними [37; 38]

3. Схема операцій з нерезидентами, зареєстрованими в офшорних зонах.

Загальними типовими ознаками «офшорних схем» є:

- використання як підстави для здійснення міжнародних трансакцій або фальсифікованих контрактів з офшорними компаніями;
- максимальне скорочення строків знаходження переказаних коштів на рахунках офшорних компаній у країнах їх реєстрації або в третіх країнах;
- подальше переміщення коштів шляхом здійснення смерфінгу переказів у різні юрисдикції;

- наявність рахунків офшорних компаній у кредитних організаціях міжнародних фінансових центрів;
- повторюваність однотипних елементів схем електронних переказів;
- участь у схемі взаєморозрахунків більше однієї офшорної компанії;
- здійснення платежів компаніям резидентам зі своїх рахунків в офшорних юрисдикціях;
- участь у схемі фінансових операцій підставної компанії резидента, на банківський рахунок якої здійснюється первинне розміщення злочинного доходу;
- наявність рахунку фізичної особи – власника злочинного доходу в іноземному банку на території країн з високим рівнем міжнародної репутації.

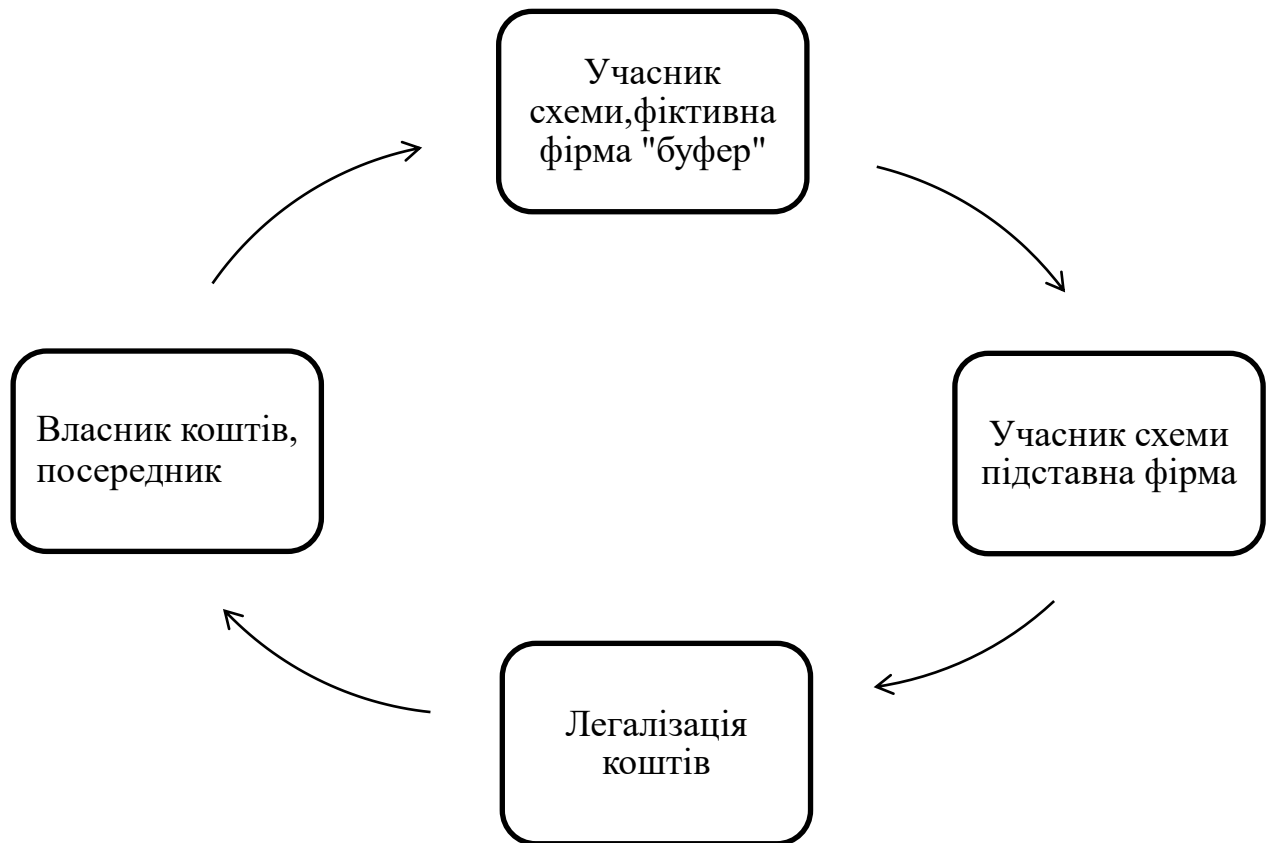

Рис. 1.4. Схема легалізації коштів шляхом конвертаційних центрів

Розроблено за даними [37]

Рис. 1.5. Схема легалізації коштів шляхом проведення операцій з нерезидентами, зареєстрованими в офшорних зонах

Розроблено за даними [41]

На сьогодні фінансові операції в офшорних зонах досить популярні. Але в той же час здійснення зовнішньоекономічних операцій із залученням офшорних зон є сферою підвищеного ризику, яка потребує уваги з боку державних органів шляхом державного регулювання.

За результатами проведеного дослідження можна дійти висновку, що механізми легалізації коштів через банківський сектор має розгалужений і типологічний характер здійснення. Сучасні схеми та підходи відмивання коштів дозволяють приховувати дійсні джерела походження доходів, саме тому для реалізації схем легалізації (відмивання) коштів, одержаних злочинним шляхом, зазвичай застосовуються так звані операції «розриву ланцюга». Такі операції

використовуються з метою маскуванню слідів незаконного походження доходів шляхом зміни власників коштів, їх фізичного переміщення та шляхом їх зняття готівкою [37].

Необхідно зазначити, що в державне регулювання банківської системи України закладені основоположні засади протидії процесам відмивання коштів навіть на міжнародному рівні, шляхом дотримання принципів Директиви Ради Європи від 10 червня 1991 р. про запобігання використанню фінансової системи з метою відмивання капіталів (№ 91/308/ЕЕС) [46], Конвенції про відмивання, виявлення, вилучення і конфіскації прибутків від злочинної діяльності (Страсбург, 8 листопада 1990 р.) [45], а також низки інших документів.

Виявлення та зупинення схем легалізації доходів мають базуватися на протидії таких процесів, як:

- приховування слідів походження доходів, отриманих із незаконних джерел;
- приховування осіб, які отримали (отримують) незаконні доходи й тих, що ініціюють сам процес відмивання;
- забезпечення зручного й оперативного доступу до коштів, отриманих з незаконних джерел;
- створення умов для безпечного й комфортного використання коштів, отриманих з незаконних джерел;
- створення умов для безпечного інвестування в легальний бізнес.

Надзвичайно важливим є не лише дослідження з боку державних органів процесів легалізації доходів за рахунок існуючих схем і підходів, але й попередження та ліквідація спроб даного негативного процесу. Тому доцільно запропонувати такі пропозиції щодо посилення відстеження й виявлення відповідних нелегальних схем і підходів:

- посилена перевірка внутрішніх документів за базами даних державних органів країни;
- форсоване використання комерційних баз даних;
- постійні запити до підрозділів фінансової розвідки інших країн;

- додаткова увага до невідповідності обсягу операцій і доходів учасників;
- недопущення і виявлення нелогічних, невігідних операцій;
- відстеження наявності компрометуючої інформації (кримінальне минуле, загублений паспорт тощо);
- підвищення кваліфікаційного рівня банківського персоналу, який може бути мимовільно задіяний у процесах легалізації доходів, одержаних злочинним шляхом.

Висновки до розділу 1

Проблема легалізації коштів, отриманих злочинним шляхом, сьогодні в Україні достатньо гостра. Однією з передумов цього є нестабільність та недостатня урегульованість банківського сектору, що обумовлює обґрунтованість обраної теми дослідження.

В Україні основним законом, який регулює порядок запобігання використанню доходів, отриманих злочинним шляхом, є Закон України “Про запобігання та протидію легалізації (відмиванню) доходів, одержаних злочинним шляхом, фінансуванню тероризму та фінансуванню розповсюдження зброї масового знищення” (далі — Закон України № 1702).

Встановлено, що важливим засобом розробки системи протидії даного виду злочинності є систематизація механізмів легалізації коштів, отриманих злочинним шляхом, що повинні бути враховані суб'єктами первинного фінансового моніторингу під час аналізу кожної операції на предмет імовірності відмивання коштів. Такі дії мають бути інтерпретовані у відповідно якісні та кількісні показники оцінки ризику ймовірності використання банківської системи для легалізації коштів і фінансування тероризму. Окремий механізм, який є фінансовою інновацією та розглядається багатьма спеціалістами та урядами як засіб відмивання коштів, операції з криптовалютами.

За результатами дослідження міжнародної організації FATF, процес легалізації коштів можна умовно розділити на три основні стадії – розміщення, розшарування та інтеграція, які притаманні найбільш поширеним моделям і схемам процесу легалізації коштів.

У свою чергу, кожному етапу процесу легалізації коштів притаманні особливі елементи й методи здійснення даної операції. Згідно із трифазною моделлю процесу відмивання коштів (FATF):

Розміщення – є перетворенням злочинно отриманих доходів (насамперед – готівки) у ліквідні активи у формі валюти, цінних паперів, нерухомості тощо, а також фізичне переміщення від їх дійсних джерел (часто за межі країни) походження. Може реалізовуватися шляхом депонування коштів у банках або розміщення активів в інших типах фінансових установ

Розшарування – це трансформація злочинно придбаних доходів у різноманітні активи і їхнє подальше розсіювання з метою маскуванню реальних джерел походження капіталів.

Інтеграція – являє собою надання легального вигляду злочинно придбанам коштам. Гроші інвестуються в легальну економіку, щоб у правоохоронних органів не виникло підозр щодо законності їхнього походження.

РОЗДІЛ 2

АНАЛІЗ СТАНУ ТА ПРОТИДІЇ ВІДМИВАННЯ КОШТІВ В БАНКІВСЬКОМУ СЕКТОРІ

2.1. Аналіз методів та схем відмивання коштів у банківському секторі України

Модернізація банківського сектора, завдяки появі систем електронних розрахунків, дозволила впровадити сотні нових видів шахрайства, які вимагають адекватної правової (в тому числі кримінальної) оцінки, а також нових підходів. За останні десять років в банківському секторі стали широко поширені шахрайства, пов'язані з використанням телеграфного записки, пластикових платежів, електронного підпису, електронних цінних паперів, віртуальних інтернет-магазинів. Однак спектр актуальних проблем протидії шахрайству в банківському секторі в Україні сьогодні визначається не тільки появою великої кількості нових форм та можливостей шахрайства, а й змінами в факторному комплексі даного виду злочинів, його глобалізацією та інтернаціоналізацією, тому шахрайство перетворилося в один з найбільш широко розповсюджених видів злочинів.

Підвищена небезпека злочинів у банківській сфері визначається, такими факторами :

По-перше, такі злочини негативно впливають на функціонування економічної системи держави. Банківська система стає центральною ланкою в процесі кримінального відмивання грошей. У багатьох випадках доходи злочинців переводяться за кордон і зберігаються на незаконно відкритих рахунках. Таким чином, крім прямих збитків, завданих банку і його вкладникам в результаті конкретної злочинної діяльності, державні інтереси також піддаються величезного збитку у вигляді знецінення національної валюти і прискорення інфляційних процесів, що в кінцевому підсумку призводить до збитків для всього суспільства.

По-друге, розслідування злочинів, вчинених з використанням окремих банківських операцій, у багатьох випадках ускладнюється тим, що його ефективному проведенню протидіють злочинці, а також часто і банкіри які їм допомагали у злочині .

По-третє, злочинна діяльність у банківській сфері характеризується різноманітністю, високоінтелектуальним характером, вона швидко змінюється та адаптується до нових форм та методів підприємницької діяльності, всі ці фактори дозволяють відносити дані кримінальні справи до категорії злочинів особливої складності що вимагають від правоохоронних органів, які застосовують новітні знання і можливості. Історично склалося так, що доктрина кредитних і банківських злочинів ґрунтувалася на двох часових періодах - вона розглядає практику, типову для банківських і банківських установ в колишньому СРСР, другий з 1991 року, коли в Україні почався процес формування нових правових та організаційних основ економічної і кредитно-банківської систем. Навіть при існуванні системи банківських установ колишнього СРСР ми зустрічаємося зі спробами окремих вчених систематизувати способи (схеми) розкрадання коштів в установах. Можна навести приклад, шахрайське отримання кредиту полягає в наданні неправдивої інформації. Подаючи заявку на кредит, позичальник пропонує не повертати його, є намір заволодіти майном або придбати право на нього вже під час вчинення дій, які спричинили передачу цього майна. Спотворення потенційними клієнтами інформації для співробітників банку здійснюється різними способами, їх можна об'єднати в дві групи:

1. З використанням фіктивних підприємств, спеціально створених для крадіжки кредитних ресурсів.

2. Шляхом фальсифікації документів та застосування інших прийомів обману, внаслідок чого клієнти кредитів вводяться в оману щодо можливостей та перспектив повернення отриманих коштів та якості забезпечення кредиту.

Фахівці виділяють наступні типові прийоми створення фіктивних підприємств:

1. Створення підприємства за оригіналами документів особами, які не

мають наміру займатися господарською діяльністю. Керівники такого підприємства, отримавши позику та призначивши її, уникають кредиторів

2. Внесення до установчих документів, необхідних для реєстрації підприємства, спотворено інформацію про засновників (керівників). Часто для цих цілей використовують втрачені або викрадені паспорти громадян. Після реєстрації компанії та отримання позики шахрай ховається.

3. Виготовлення підроблених статутів, реєстраційних та інших документів з використанням справжніх печаток, ксерокопій дійсних документів та іншим способом.

4. Реєстрація підприємств за фіктивними адресами. Можливі різні модифікації цієї методики: при реєстрації фальшивих фірм вказується неіснуюча адреса; квартира, вказана як адреса змінюється, продається; зміна приміщень, орендованих як офіси, без повідомлення про реєстрацію, податковими органами, контрагентами по угодах; відкриття усних угод з власниками квартир про використання їх адреси як юридичної адреси вигаданої компанії для отримання грошової компенсації.

5. Використання реквізитів ліквідованих підприємств з отриманням шляхом обману згоди їх керівників

6. Крадіжка реєстраційних документів діючих підприємств та відкриття на них банківських рахунків.

7. Створення або використання законних підприємств для розкрадання кредитів під тиском організованих злочинних груп. Керівники таких підприємств, отримавши банківську позику на вимогу злочинців, передають її злочинцям прямо або під виглядом виконання зобов'язань за угодою.

8. Реєстрація підприємств з неправомірними офіційними недійсними документами для роботи з посадовими особами, які мають державні органи, що мають централізовані підприємства.

9. Використання для розкрадання кредитних ресурсів спеціально створених підприємств, що перебувають під контролем керівника суднобудівної компанії або пов'язаних з ним сторін.

Одна з можливих схем крадіжок позики така: гроші витрачаються не на цілі, визначені в кредитній угоді (наприклад, на розвиток виробництва), а на придбання різних цінностей для компанії - одержувача. позики (дороге офісне обладнання тощо). Надалі керівник компанії, маючи намір призначити отримані кошти, встановлює ряд нових комерційних структур від свого імені або від імені своїх партнерів і передає ці цінності з балансу структури - одержувача позики на залишки нових структур. Це ускладнює встановлення права власності на цінності та їх вилучення з метою компенсації. Щоб уникнути відповідальності за посади керівників компаній чи головних бухгалтерів, вибираються некомпетентні люди, які часто мають судимість або страждають психічними захворюваннями, підписують документи, необхідні для реалізації злочинних схем за певну плату.

Найдієвішим методом шахрайства є фальсифікація для введення в оману. Важливим елементом злочинних схем з присвоєння коштів банків є надання банківських службовцям не зовсім повних, коректних даних, а також введення їх в оману з приводу наявності або якості забезпечення позики і тим самим, щодо можливості виконання боржником своїх зобов'язань у випадку неповернення кредиту, зловживання при використанні банківських гарантій та поручительств. Можна виділити наступний спосіб зловживання при даному способі забезпечення кредиту.

Злочинці також використовують метод надання поруки неіснуючим (фіктивним) поручителем. У деяких випадках виготовлення та продаж підроблених гарантійних листів банків та інших організацій здійснюється у формі бізнесу у великих масштабах. Подання гарантійних листів, отриманих неправомірним чином, для забезпечення погашення позики від імені авторитетних державних чи комерційних структур. Бувають випадки, коли злочинці переконують незнайомих чи знайомих керівників банків, страхових організацій, інших кредитних організацій видати їм гарантію для отримання кредиту, мотивуючи це тим, що вже домовилися щодо отримання кредиту, а банківська гарантія потрібна лише для формальності і що підприємство в даному

випадку не буде нести ніякої відповідальності. Отримавши гарантію, шахраї отримують позику та передають її, після чого вони уникають відповідальності.

Зловживання використанням застави як застави для позики. Типові варіанти таких дій є:

1. Подається як застава дефектного майна, фактична вартість якого не відповідає заявленій;
2. Надання в якості застави майна, яке не належить одержувачу позики;
3. Надання як застава майна, яке не може бути стягнуто на користь банку;
4. Повторна застава того самого майна.

Способом забезпечення погашення банківської позики є страхування ризику невиконання кредиту. Розвиток цього способу забезпечення повернення позики пов'язаний із вчиненням злочинів, пов'язаних з підrobкою страхових договорів одержувачами позики та поданням їх банку як документів, що забезпечують повернення отриманого кредиту.

Вивчаючи проблему класифікації економічних шахрайств у банківському секторі та способи їх вчинення, наведемо загальну класифікацію:

1. Вид банківських операцій, з якими вчиняється злочин (кредит, розрахунок готівкою, валютна інвестиція, операції з цінними паперами тощо);
2. Характер взаємовідносин суб'єкта злочину з банком (працівник, клієнт банку, стороння особа);
3. Певні механізми злочинної діяльності (використання підроблених документів, створення фіктивних бізнес-структур, незаконний доступ до комп'ютерних мереж, кримінальне банкрутство тощо).

Існують способи злочинної діяльності у сфері активних кредитних операцій [43]:

1. Шахрайське отримання банківської позики сторонніми особами охоплює шахрайську діяльність суб'єктів господарювання, спрямовану на незаконне отримання та неправомірне використання банківського кредиту, ними користуються не працівники банківської системи, а інші як би ззовні. Злочинність дій полягає у введенні в оману банківських службовців шляхом надання завідомо

неправдивої інформації про економічний стан суб'єкта господарювання, фінансовий стан особи або характер кредитного забезпечення, оцінюючи який, банк приймає рішення про позику та її умови (сума і термін погашення, його забезпечення, процентна ставка тощо). Винна особа здійснює шахрайські дії не лише з метою отримання позики, а й для отримання сприятливих умов кредитування (зниження процентної ставки; відстрочення або розстрочення планів повернення грошей; видача банком бланкової (незабезпеченої) позики або позики з неповною захищеністю тощо). Основні способи, які найчастіше використовуються для вчинення злочинів, це: використання підроблених документів для введення в оману представників банку-кредитора; створення та використання фіктивного підприємства.

2. Шахрайський банківський кредит з використанням змови представників банку (позикодавця) та особи (позичальника). Зловживаючи своїм службовим становищем, працівники банку можуть вчинити ряд незаконних дій: допомога у наданні позики або пільгових умовах кредитування, порушивши встановлений порядок або не враховуючи встановлених вимог до позичальників; допомога у відкладанні термінів повернення позики шляхом невиправданого продовження строку дії кредитного договору; використовувати різні механізми незаконного перерахування кредитних коштів або їх перерахування за кордон; допомога у незаконному звільненні застави, за якою отримано позику; використовувати різні засоби заміни документів або незаконний доступ до комп'ютерів; надавати тіньові позики «своїм» суб'єктам господарювання (виконуються як манекени, але є власністю банківських чиновників); не бажаючи йти на компроміс з банківською установою, приховувати випадки зловживань чи недбалості працівників установи, що призвело до дефолтів за кредитами; злочинці свідомо заїжджають у банківську структуру "своїх" осіб з метою подальшого безконтрольного отримання кредитів (у тому числі споживчих).

3. Шахрайське отримання банківської позики працівниками банківської установи. Він полягає у вчиненні шахрайства безпосередньо працівниками банківських установ, до яких належать: видача великих кредитів засновникам

банку, в кінцевому рахунку призводить до неплатоспроможності банку та завдає шкоди іншим клієнтам; незаконне кредитування «своїх» підприємств (відповідальні посадові особи банку є частиною їх засновників чи керівників) незаконне отримання кредиту працівниками банку на вигідних умовах тощо. Один приклад можна розглядати на основі однієї справи, яку розслідували правоохоронні органи.

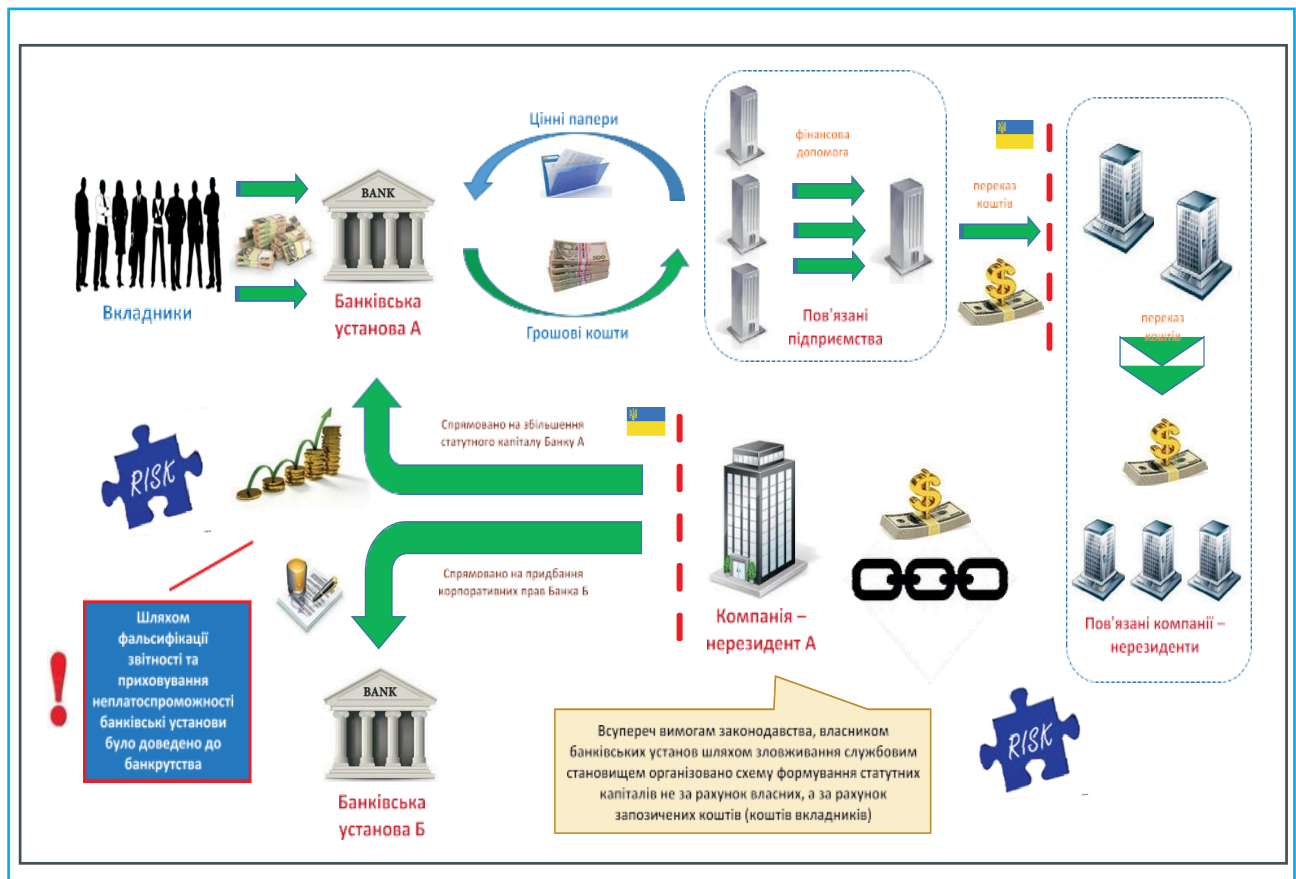

Рис. 2.1. Приклад щодо приховування бенефіціарної власності у схемах відмивання кримінальних доходів

Правоохоронним органом здійснюється розслідування щодо організації формування статутних капіталів банківських установ за рахунок коштів вкладників банку. В ході досудового розслідування встановлено, що Банківською установою А були профінансовані пов'язані підприємства шляхом купівлі у них «сміттєвих» цінних паперів із суттєво завищеною ціною. При цьому зазначені операції проведено без перевірки ліквідності та ринкової вартості зазначених паперів.

Надалі отримані ними грошові кошти по ланцюгу було перераховано за межі України та через ряд пов'язаних компаній – нерезидентів зараховано на рахунки Компанії-нерезидента А, яка є засновником Банківської установи А.

Отримані кошти Компанією-нерезидентом А перераховано в Україну на власні рахунки як інвестиції та надалі використано для збільшення статутного капіталу Банківської установи А та придбання корпоративних прав Банківської установи Б.

Таким чином, формування статутних капіталів двох банківських установ відбулось не шляхом використання власних коштів засновника, а з використанням коштів вкладників.

Крім того, в подальшому шляхом фальсифікації звітності та приховування неплатоспроможності з боку власників та керівництва банківські установи було доведено до банкрутства.

Правоохоронним органом здійснюється розслідування за статтями 191, 219, 220, 364 та 366 КК України

Зупинимося на розгляді способів, що скоюються з використанням сучасних інформаційних технологій [27] : підробка та використання пластикових платіжних карток та комп'ютерної банківської інформації. Поява та поширення пластикових платіжних засобів в Україні пов'язане із взаємним зацікавленням держави та власника пластикових карток у цьому, оскільки для держави це один із способів зменшити потребу в готівці. Організації, які приймають картки до оплати, емітенти періодично інформують про номери карток, визнаних недійсними, викраденими, втраченими, помилковими. Список номерів таких карток називається «стоп-листом» Під час використання картки перевіряється справжність її реквізитів за допомогою «стоп-листів» та за допомогою перевірки . Реальну загрозу для банківської платіжної галузі платежів також становлять хакери. Вони можуть за допомогою спеціального програмного забезпечення визначати та продавати номери існуючих рахунків на кредитних картках, а також поширювати паролі, номери, кредитну та іншу особисту інформацію через комп'ютерні мережі, які допомагають злочинцям отримати незаконний доступ до кредитних бюро та комп'ютерних комп'ютерних систем фінансових установ . Але

найбільша загроза для платіжної системи за допомогою банківських пластикових карток – це їх підробка. Цей вид злочину розвивається найбільш динамічно і створює великі труднощі як при розслідуванні, так і при нарахуванні збитків. Злочинці використовують номери реальних карток, а власники карток про це навіть не знають.

В даний час крадіжка поширилася в банківській діяльності за допомогою електронних комп'ютерів або комп'ютерних мереж. Злочинці, використовуючи офіційну можливість несанкціонованого доступу до комп'ютерної інформації фінансового характеру, зосередилися в обчислювальних центрах банківських установ та виявили прогалини в діяльності аудиторських служб, які здійснюють злочинні операції з інформацією, що знаходиться в комп'ютері або на комп'ютерні носії. Основні методи комп'ютерної злочинності можна розділити на 4 основні групи:

1. Перехоплення інформації: безпосереднє перехоплення і електромагнітне перехоплення.

2. Несанкціонований доступ до інформації: «комп'ютерний абордаж», «містифікація», «маскування», «непостійний вибір», «за хвіст», «аварійний», «за дурнем», «пролом», «люк», «склад без стін», «системні роззяви».

3. Маніпуляції з інформацією: «троянський кінь в ланцюгах», «троянська матрьошка», підміна даних, підміна коду, комп'ютерні віруси, «салямї», «логічна бомба», «асинхронна атака», моделювання, «повітряний змій», «пастка на живця».

4. Отримання і використання інформації із злочинною метою: крадіжка програмного забезпечення, крадіжка устаткування за допомогою комп'ютерних операцій, крадіжка грошей за допомогою отримання секретних кодів, крадіжка грошей шляхом комп'ютерного пересилання, крадіжка грошей шляхом маніпуляції з комп'ютером, внесення змін в програму.

Фактично, кримінальна дія полягає у початку контакту правопорушника з комп'ютерами або комп'ютерними носіями та вилученні необхідної інформації або грошей з електронних рахунків клієнтів банку, їх прямому призначенні або

перерахуванні на рахунки «фальшивих» організацій. Приховування такого злочину відбувається шляхом відновлення оригінальної програми, яка змінилася в процесі злочинного доступу до банківської комп'ютерної інформації. Зазвичай це можливо лише для фахівців дуже високої кваліфікації та ступеня доступу до безпеки банківського програмного забезпечення. Таким чином, розкрито особливості вчинення шахрайства у сфері банківського кредитування в сучасних умовах.

2.2. Методика оцінки ризиків відмивання коштів в банку

Дана методика визначає набір правил та процедур оцінки корупційних ризиків. Оцінка корупційних ризиків проводиться комісією з оцінки корупційних ризиків не рідше одного разу на рік.

У цій методиці терміни вживаються у таких значеннях:

- внутрішнє середовище - організаційно-управлінські процеси в банку, спрямовані на забезпечення здійснення його діяльності;
- зовнішнє середовище - низка екологічних факторів (законодавчих, інших нормативно-правових актів, природних явищ тощо), які впливають на діяльність банку, при цьому банк не має прямого впливу на ці фактори;
- виявлення корупційних ризиків - визначення факторів корупційного ризику в діяльності / бездіяльності банківських службовців, які можуть сприяти вчиненню корупційного правопорушення або злочину, пов'язаного з корупцією;
- корупційний ризик - можливість останнього за результатами корупційного правопорушення або відкритих з корупційними правопорушеннями виправдана або вимагає використання антикорупційних програм;
- об'єктом оцінки корупційного ризику є діяльність банку та його посадових осіб та методи його здійснення;
- оцінка корупційного ризику - процес ідентифікації, аналізу та прямої оцінки корупційного ризику;

- фактори ризику корупційного ризику - умови та причини, спонукають (стимулюють), викликають чи дозволяють службовій особі вчиняти дії, які можуть призвести до вчинення корупційного правопорушення або до злочину, пов'язаного з корупцією.

Інші терміни у цій Методиці вживаються у значеннях, наведених у Законі України "Про запобігання корупції".

Оцінка корупційних ризиків у банку проводиться комісією з оцінки корупційних ризиків (далі - комісія). До складу комісії входять Уповноважений (голова комісії), керівники структурних підрозділів банку, а також інші працівники, визначені Головою Правління Банку за погодженням з Уповноваженим.

Проводячи оцінку корупційних ризиків за ініціативою Уповноваженого, до роботи комісії без включення до неї можуть залучатися інші працівники банку, а також незалежні експерти чи спеціалісти.

Уповноважений з метою запобігання конфлікту інтересів або упередженості в роботі комісії при розподілі функцій між членами комісії враховує коло їхніх обов'язків у банку.

Процес оцінки корупційних ризиків складається з таких основних етапів: організаційні та підготовчі заходи з виявлення (ідентифікації) корупційних ризиків; оцінка корупційних ризиків, складання звіту про результати оцінки корупційних ризиків.

Підготовка до оцінки корупційних ризиків включає такі етапи: прийняття рішень щодо оцінки корупційних ризиків; формування комісії з оцінки корупційних ризиків; розробка робочого плану оцінки корупційних ризиків (далі - робочий план).

Голова Правління Банку затверджує порядок та склад комісії. До складу комісії, зокрема, входять керівники служби управління персоналом, бухгалтерських та юридичних служб, структурного підрозділу внутрішнього аудиту, уповноваженого підрозділу з питань запобігання та виявлення корупції. На різних етапах оцінки корупційного ризику до роботи комісії (за домовленістю)

можуть залучатися інші працівники, які не є її членами, але можуть надати інформацію для об'єктивної та якісної оцінки корупційних ризиків. Комісія відповідно до об'єктів оцінки корупційного ризику складає план роботи, який затверджується головою комісії. Робочий план відображає інформацію про:

- об'єкти оцінки корупційного ризику;
- джерела інформації для оцінки корупційних ризиків; методи та методи оцінки корупційних ризиків;
- особи, відповідальні за оцінку корупційних ризиків для кожного об'єкту; терміни оцінки корупційних ризиків для кожного об'єкта.

План роботи при необхідності може бути скоригований комісією на різних етапах оцінки корупційних ризиків.

Голова Правління Банку забезпечує комісію матеріальними ресурсами, необхідними для оцінки корупційних ризиків

Оцінці корупційних ризиків передують їх виявлення. При виявленні корупційних ризиків визначаються сфери діяльності, вразливі до ризиків, окремі функції та завдання, конкретні сфери діяльності структурних підрозділів при виконанні їх функцій та завдань.

Ідентифікація корупційних ризиків здійснюється шляхом дослідження (аналізу) зовнішнього та внутрішнього середовища банку з метою виявлення факторів корупційних ризиків у його внутрішніх актах та організаційно-управлінській діяльності. Виявлення корупційних ризиків в організаційній та управлінській діяльності банку передбачає вивчення та аналіз наступних питань:

- організаційна структура;
- система внутрішнього контролю;
- управління персоналом; проведення процедур закупівель;
- надання послуг (у тому числі з надання кредитів, встановлення тарифів);
- робота з боржниками щодо сплати заборгованості;
- дотримання вимог, обмежень, заборон, встановлених Законом України "Про запобігання корупції";

- інші питання, що виникають в результаті діяльності банку.

Джерелами інформації для виявлення корупційних ризиків є:

- інтерв'ю (соціологічне опитування), анкетування (включаючи анонімних) працівників, а також партнерів та клієнтів банку, зокрема за допомогою електронної пошти, Інтернету, телефону тощо;
- посадові інструкції, організаційні та нормативно-правові акти, що регулюють діяльність банку;
- аналіз вжитих заходів щодо усунення виявлених корупційних ризиків за попередні періоди;
- результати перевірок, аудитів, що проводяться регулюючими органами, а також внутрішніх аудитів та внутрішніх розслідувань;
- публікації в ЗМІ та соціальних мережах; інформація з відкритих реєстрів;
- звернення, отримані банком від фізичних та юридичних осіб .

Ідентифікація корупційних ризиків передбачає визначення та класифікацію корупційних ризиків за категоріями та видами.

За категоріями корупційні ризики можуть бути: зовнішні (ймовірність виникнення корупційних ризиків не пов'язана з виконанням Банком відповідних функцій та завдань); внутрішні (ймовірність корупційних ризиків безпосередньо пов'язана з організаційною та управлінською діяльністю банку).

Внутрішні корупційні ризики виявляються в організаційних, управлінських, фінансово-економічних, кадрових, юридичних процедурах банку.

Зовнішні корупційні ризики виявляються в діяльності ділових партнерів, включаючи органи влади, місцеві органи влади, з якими банк перебуває у ділових відносинах.

За видами корупційних ризиків можуть бути :

- нормативно-правові;
- організаційні;
- кадрові;
- фінансово-господарські;

- адміністративні;
- контрольні-наглядові тощо.

Перелік видів корупційних ризиків не є вичерпним . На основі результатів ідентифікації корупційних ризиків вони формально визначені, що включає аналіз функцій, конкретних сфер діяльності структурних підрозділів, існуючі заходи контролю та опис корупційного ризику.

Оцінка корупційних ризиків проводиться за критеріями вірогідності виявлених корупційних ризиків та наслідків корупційного правопорушення чи правопорушення, пов'язаного з корупцією.

Оцінка ймовірності корупційного ризику визначається відповідно до частоти випадків корупційних правопорушень або правопорушень, пов'язаних з корупцією, з урахуванням строків.

Відповідно до критеріїв вірогідності корупційного ризику йому призначається рівень низький, середній чи високий.

Частота випадків корупційних правопорушень або корупційних правопорушень визначається такими рівнями :

- напевно або майже напевно – корупційне правопорушення або злочин, пов'язаний з корупцією, може бути вчинено за короткий час - протягом наступних місяців (до одного року) - і може бути повторене;

- рідко – корупційне правопорушення чи злочин, пов'язаний з корупцією, було вчинено лише один раз за останні три роки, і цілком ймовірно, що воно буде вчинено протягом трьох років;

- ніколи не було корупційного злочину чи злочину, пов'язаного з корупцією і ймовірність його вчинення майже неможлива.

Ймовірність виникнення корупційного ризику оцінюється за трибальною шкалою:

низька - 1 бал;

середня - 2 бали;

висока - 3 бали

Приклад оформлення результатів оцінки ймовірності виникнення корупційного ризику наведено нижче.

Таблиця 2.1

Результати оцінки ймовірності виникнення корупційного ризику

Ідентифіковані ризики	Ймовірність		
	Низька	Середня	Висока
Ризик 1	1		
Ризик 2		2	
Ризик 3			3
Ризик 4	1		
Ризик 5	1		

Корупційному ризику присвоюється низький, середній чи високий рівень відповідно до критеріїв наслідків корупції чи корупційного правопорушення.

Наслідки корупції чи пов'язаних з корупцією правопорушень оцінюються відповідно до суми банківських збитків, які комісія встановлює самостійно.

Приклад рівня ймовірності наслідків корупції чи корупційного правопорушення та критерії їх визначення наведено нижче.

За результатами оцінки корупційних ризиків комісія готує звіт. У ньому зазначається результати оцінки корупційних ризиків містить опис виявлених корупційних ризиків, факторів корупційних ризиків та можливих наслідків корупційного правопорушення чи злочину, пов'язаного з корупцією; пропозиції щодо заходів щодо усунення (зменшення) рівня виявлених корупційних ризиків.

Заходи щодо усунення виявлених корупційних ризиків полягають у виявленні можливих механізмів протидії та запобігання корупційним ризикам, містять пропозиції щодо їх реалізації та спрямовані на усунення або мінімізацію умов (причин) корупційних ризиків.

Таблиця 2.2.

Приклад рівнів ймовірності наслідків корупційного правопорушення чи правопорушення, пов'язаного з корупцією, та критеріїв їх визначення

Рівень ймовірності	Критерії визначення рівня ймовірності		
	фінансові втрати	рівень відповідальності	репутаційні втрати
Високий	Значні фінансові втрати	Очікуються судові процеси проти банку або його посадових осіб; вчинення корупційного правопорушення чи правопорушення, пов'язаного з корупцією, передбачає кримінальну відповідальність	Втрата репутації серед широких верств населення
Середній	Фінансові втрати наявні, але незначні	Вчинення правопорушення, пов'язаного з корупцією, передбачає адміністративну відповідальність	Втрата репутації серед сторін безпосередніх контактів
Низький	Не очікується фінансових втрат	Вчинення корупційного правопорушення чи правопорушення, пов'язаного з корупцією, передбачає дисциплінарну відповідальність	Втрата репутації серед працівників банку

Пропозиції щодо заходів щодо усунення виявлених корупційних ризиків викладені в таблиці оцінених корупційних ризиків та заходи щодо їх усунення, є невід'ємною частиною звіту про результати оцінка корупційних ризиків.

Звіт за результатами оцінки корупційних ризиків подається Головою Правління Банку, засновникам (учасникам) банку і повинен містити:

- виявлені корупційні ризики, а також причини, що спричиняють, та умови, що їх сприяють;
- оцінка виявлених корупційних ризиків;
- пропозиції щодо заходів щодо запобігання, усунення (зменшення) рівня виявлених корупційних ризиків.

Текст звіту для ознайомлення надається працівникам банку, а також може бути оприлюднений на сайті банку.

Звіт про результати оцінки корупційних ризиків у діяльності банку підписується членами комісії та затверджується Головою Правління Банку. Звіт враховується під час внесення змін до антикорупційної програми.

Якщо під час заходів з оцінки корупційних ризиків Уповноважений виявить порушення Антикорупційної програми, вчинення корупції чи пов'язаних із цим питань корупційних правопорушень, він ініціює перед Головою Правління Банку питання про проведення внутрішнього розслідування у порядку, передбаченому розділом XV Антикорупційної програми.

Висновки до розділу 2

Аналіз здійснення злочинних операцій з метою незаконного збагачення дозволив найдієвішим методом шахрайства визначити фальсифікацію для введення в оману. Важливим елементом злочинних схем з присвоєння коштів банків є надання банківських службовцям не зовсім повних, коректних даних, а також введення їх в оману з приводу наявності або якості забезпечення позики і тим самим, щодо можливості виконання боржником своїх зобов'язань у випадку неповернення кредиту, зловживання при використанні банківських гарантій та поручительств. Можна виділити наступний спосіб зловживання при даному способі забезпечення кредиту.

Злочинці також використовують метод надання поруки неіснуючим (фіктивним) поручителем. У деяких випадках виготовлення та продаж підроблених гарантійних листів банків та інших організацій здійснюється у формі бізнесу у великих масштабах. Подання гарантійних листів, отриманих неправомірним чином, для забезпечення погашення позики від імені авторитетних державних чи комерційних структур. Бувають випадки, коли злочинці переконують незнайомих чи знайомих керівників банків, страхових організацій, інших кредитних організацій видати їм гарантію для отримання кредиту, мотивуючи це тим, що вже домовилися щодо отримання кредиту, а банківська гарантія потрібна лише для формальності і що підприємство в даному випадку не буде нести ніякої відповідальності. Отримавши гарантію, шахраї отримують позику та передають її, після чого вони уникають відповідальності.

Одним зі способів запобігання матеріалізації корупційних ризиків в банківському секторі є застосування методики оцінки ризиків відмивання коштів.

Ідентифікація корупційних ризиків здійснюється шляхом дослідження (аналізу) зовнішнього та внутрішнього середовища банку з метою виявлення факторів корупційних ризиків у його внутрішніх актах та організаційно-управлінській діяльності.

РОЗДІЛ 3

ШЛЯХИ ПРОТИДІЇ ВІДМИВАННЮ КОШТІВ У БАНКІВСЬКОМУ СЕКТОРІ

3.1. Процедура проведення внутрішніх розслідувань щодо протидії відмиванню коштів в банку

Порядок проведення внутрішнього розслідування відповідно до антикорупційної програми ПАТ КБ „ПриватБанк” (далі – Порядок) визначає підстави та порядок призначення внутрішнього розслідування, терміни його проведення, завдання та повноваження осіб, які беруть участь у розслідуванні, оформлення його результатів та прийняття рішення.

Даний Порядок розроблено відповідно до закону України «Про запобігання корупції», Кодексу законів про працю України, Порядку проведення службового розслідування стосовно державних службовців, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 13.06.2000 № 950, та на підставі Антикорупційної програми ПАТ КБ «Приватбанк».

Внутрішнє розслідування – це комплекс заходів, які здійснюються у межах компетенції, з метою уточнення причин та умов, що сприяли вчиненню корупційних або пов'язаних з корупцією правопорушень, відповідальність за які передбачена законодавством України, порушення Антикорупційної програми, та ступеня вини особи (осіб), яка вчинила це правопорушення.

Уповноважений — особа, відповідальна за реалізацію Антикорупційної програми, призначена рішенням Правління Банку.

Внутрішнє розслідування може бути призначене та проведене:

- разі надходження повідомлення або виявлення ознак вчинення працівником Банку корупційних або пов'язаних з корупцією правопорушень або ознак порушення Антикорупційної програми працівником Банку;

- на вимогу працівника банку з метою зняття безпідставних, на його думку, звинувачень або підозри.

Підстави для призначення внутрішнього розслідування можуть міститися в письмових та усних повідомленнях працівників банку, матеріалах перевірок, зверненнях громадян, підприємств та організацій, запитах і зверненнях органів державної влади, правоохоронних органів та народних депутатів України, або бути в інших документах, отриманих в установленому законодавством України порядку.

Внутрішнє розслідування проводиться також за анонімними повідомленнями, заявами та скаргами.

Внутрішнє розслідування проводиться лише у випадках, коли надана або виявлена інформація стосується конкретних осіб та містить фактичні дані, які можуть бути перевірені.

У разі надходження повідомлення або виявлення ознак порушення Антикорупційної програми працівником Банку або ознак вчинення працівником Банку корупційних або пов'язаних з корупцією правопорушень Уповноважений повідомляє про це Голову Правління Банку, який вживає заходів, передбачених пунктом 3.2 цього розділу.

У разі надходження повідомлення або виявлення ознак порушення вимог Антикорупційної програми Головою Правління Банку або ознак вчинення корупційного чи пов'язаного з корупцією правопорушення Уповноважений повідомляє про це засновників (учасників), які вживають заходів, передбачених пунктом 3.2 цього розділу.

У разі надходження повідомлення або виявлення фактів про вчинення Уповноваженим корупційного або пов'язаного з корупцією правопорушення, порушення вимог Антикорупційної програми Голова Правління Банку повідомляє про це засновників (учасників) Банку і вживає заходів, передбачених пунктом 3.2 цього розділу.

За умов, передбачених пунктом 3.1 цього розділу, засновники (учасники), Голова Правління Банку зобов'язані вжити таких заходів:

- 1) протягом 3 робочих днів ініціювати проведення внутрішнього розслідування з метою підтвердження чи спростування інформації про ймовірне

порушення Антикорупційної програми або вчинення корупційного чи пов'язаного з корупцією правопорушення;

2) за результатами проведення внутрішнього розслідування застосувати дисциплінарне стягнення до винних осіб, якщо для цього є підстави;

3) за результатами внутрішнього розслідування визначити способи усунення причин і наслідків порушення, якщо таке мало місце, а також забезпечити заходи щодо запобігання таким діям у майбутньому;

4) у разі виявлення ознак корупційного або пов'язаного з корупцією правопорушення, за вчинення якого передбачено адміністративну або кримінальну відповідальність, негайно інформувати про це спеціально уповноважених суб'єктів у сфері протидії корупції.

Рішення щодо проведення внутрішнього розслідування приймається Головою Правління Банку або особою, яка виконує його обов'язки.

Внутрішнє розслідування проводиться на підставі наказу по банку. У наказі зазначаються підстави для призначення внутрішнього розслідування, мета і терміни його проведення, особа, стосовно якої воно буде проводитись, дані про правопорушення, а також голова та члени комісії для проведення внутрішнього розслідування (далі – Комісія).

До складу Комісії обов'язково включається Уповноважений, за винятком випадків, коли розслідування призначається за наслідками виявлення фактів чи отримання інформації про вчинення Уповноваженим корупційного або пов'язаного з корупцією правопорушення, порушення вимог Антикорупційної програми. Працівники Напрямку “Служба Безпеки” ГО, інших структурних підрозділів банку включаються до складу Комісії у разі необхідності, за рішенням керівництва банку.

До складу Комісії працівники Служби безпеки банку включаються за погодженням з керівником Напрямку “Служба Безпеки” ГО.

Головою комісії ГО призначається працівник банку, який обіймає посаду не нижче заступника начальника департаменту ГО.

До проведення внутрішнього розслідування не повинні залучатися

працівники, які мають особисту зацікавленість у результатах розслідування, а також працівники, які є підлеглими особи, по відношенню до якої воно проводиться.

Строк проведення розслідування не повинен перевищувати 20 робочих днів. У необхідних випадках цей термін може бути продовжений службовою особою, яка призначила внутрішнє розслідування, але не більш як на один місяць.

Початок внутрішнього розслідування визначається датою підписання наказу про його призначення.

Термін проведення внутрішнього розслідування не включає час ознайомлення особи, стосовно якої воно проводиться, з результатами розслідування, а також час його перебування у відпустці, службовому відрядженні, на лікуванні або відсутності з інших документально підтверджених поважних причин.

Внутрішнє розслідування має встановити:

- обставини (час, місце) і наслідки події (порушення), з приводу якої було призначене внутрішнє розслідування;
- осіб, винних у порушенні, та осіб, дії чи бездіяльність яких сприяли негативним наслідкам або створювали загрозу для їх спричинення;
- наявність зв'язку між неправомірними діями (бездіяльністю) особи (осіб), з приводу якої було призначене внутрішнє розслідування, та його наслідками;
- причини порушення та умови, що йому сприяли;
- вимоги законів чи інших нормативно-правових актів, розпорядчих документів або службових обов'язків, які були порушені;
- причетність до порушень інших осіб, які своєю діяльністю чи бездіяльністю сприяли їх допущенню;
- ступінь провини кожної з осіб, причетних до порушення.

Голова Правління Банку, який призначив внутрішнє розслідування, або особа на яку наказом покладено обов'язки контролю роботи Комісії, у разі потреби дає обов'язкові до виконання доручення.

Члени Комісії діють відповідно до чинного законодавства України та несуть відповідальність за повноту, всебічність і об'єктивність висновків внутрішнього розслідування та нерозголошення інформації, що стосується цього розслідування.

Внутрішнє розслідування проводиться з відстороненням особи, стосовно якої воно проводиться, від виконання повноважень за посадою, або без такого відсторонення. Рішення про відсторонення приймається Головою Правління Банку за поданням голови Комісії або Уповноваженого. За особою на час її відсторонення від виконання повноважень за посадою зберігається заробітна плата.

У разі потреби, Головою комісії до внутрішнього розслідування можуть залучатися працівники інших підрозділів банку (за усним погодженням з їх керівниками).

Комісія має право:

- викликати осіб, стосовно яких проводиться внутрішнє розслідування, а також інших працівників банку, котрі обізнані або мають чи можуть мати відношення до фактів або діянь (бездіяльності), що стали підставою для призначення службового розслідування, вимагати (усно) й одержувати від них усні або письмові пояснення, інші документальні матеріали, що стосуються службового розслідування;

- за умови попереднього, в тому числі усного, повідомлення безпосереднього керівника відповідного підрозділу банку залучати в разі потреби відповідних фахівців банку і отримувати від них консультації, а також письмові висновки з питань, що можуть сприяти проведенню внутрішнього розслідування. Керівник підрозділу в якому працює фахівець не має права відмовити Комісії в залученні фахівця;

- вимагати, в тому числі й усно, ознайомлюватись і вивчати в установленому порядку відповідні документи, що мають або можуть мати стосунок до внутрішнього розслідування, а в разі потреби – знімати з них копії і долучати їх до матеріалів внутрішнього розслідування; Службові особи та працівники банку не вправі відмовити Комісії в наданні документів;

- отримувати та збирати згідно з чинним законодавством України матеріали, що мають відношення до внутрішнього розслідування, від інших юридичних і фізичних осіб на підставі запиту керівника, який призначив внутрішнє розслідування.

Після ознайомлення з матеріалами, зафіксованими технічними засобами, голова Комісії підтверджує правильність їх викладення своїм підписом. Таке підтвердження не здійснюється у разі, коли опитування проводилось особисто головою Комісії. Вказана довідка разом з матеріалами, зафіксованими технічними засобами, долучається до матеріалів внутрішнього розслідування.

У випадку звинувачення члена Комісії, що проводив опитування, у нетактовній поведінці, залякуванні, погрозах, провокаційних діях стосовно опитуваної особи, а також при аналогічних діях з боку цієї особи по відношенню до члена Комісії головою Комісії на підставі аналізу матеріалів, зафіксованих технічними засобами, готується службова записка Голові Правління банку або службовій особі, яка призначила внутрішнє розслідування. У вказаному документі викладаються обставини, що стали підставою для такої доповіді, а також результати вивчення матеріалів, які долучаються до неї.

З метою встановлення причетності або непричетності співробітників банку до конкретної події та/або для отримання конкретних відповідей на питання, що виникли в ході внутрішнього розслідування, відповідно до принципу добровільної згоди та за умови отримання письмової згоди, може проводитись поліграфологічне дослідження (тестування).

Відповідно до принципу захисту інтересів співробітника всі етапи поліграфологічного тестування можуть фіксуватися за допомогою засобів аудіо- та відеозапису. Співробітник попереджається про дану обставину перед початком тестування.

Якщо співробітник, що підлягає перевірці, є керівником вищої ланки, призначення поліграфологічного тестування може бути тільки з дозволу Голови Правління Банку.

Співробітники банку зобов'язані всебічно сприяти проведенню

внутрішнього розслідування, надавати правдиві пояснення по суті предмета розслідування та поставлених їм питань, пред'являти відповідні документи чи матеріали.

Особа, стосовно якої проводиться внутрішнє розслідування, має право:

- знати підстави проведення стосовно нього внутрішнього розслідування;
- брати участь у внутрішньому розслідуванні, у т.ч. надавати усні чи письмові пояснення, робити заяви, подавати документи, вимагати додаткового вивчення пояснень осіб, причетних до внутрішнього розслідування, а також проведення опитування інших осіб, яким відомі обставини, що досліджуються під час внутрішнього розслідування;
- звертатись з клопотанням про витребування й залучення до матеріалів розслідування нових документів, інших матеріальних носіїв інформації;
- висловлювати письмові зауваження щодо проведення внутрішнього розслідування;
- ознайомлюватися зі змістом матеріалів внутрішнього розслідування;
- оскаржувати рішення, прийняте за результатами внутрішнього розслідування, у строки і в порядку, що визначені чинним законодавством України.

У разі відмови особи, стосовно якої проводиться внутрішнє розслідування або іншої особи яка володіє або може володіти відомостями щодо предмета внутрішнього розслідування, надати пояснення, члени комісії складають відповідний акт, який має бути засвідчений членами Комісії та 2 неупередженими особами.

За результатами внутрішнього розслідування члени Комісії складають Висновок, у якому зазначаються:

- підстави для призначення внутрішнього розслідування, факти й суть звинувачень або підозри, що стали підставою для проведення внутрішнього розслідування;
- посада, прізвище, ім'я та по батькові, рік народження, термін роботи і перебування на займаній посаді особи, стосовно якої проведено внутрішнє

розслідування;

- заходи, здійснені в процесі внутрішнього розслідування, й одержані при цьому результати, які підтверджують чи спростовують відомості, що стали підставою для його призначення;

- обставини, причини, умови та наслідки скоєного порушення, рівень заподіяної шкоди та негативних наслідків;

- вимоги законів чи інших нормативно-правових і розпорядчих документів, які були порушені;

- заперечення, заяви та клопотання особи, стосовно якої проводилось внутрішнє розслідування, мотиви їх відхилення чи підстави для задоволення;

- висновок щодо наявності чи відсутності в діях працівника дисциплінарного правопорушення та в чому воно (за наявності такого) полягало з обов'язковим посиланням на отримані матеріали чи документи;

- обґрунтовані пропозиції щодо усунення виявлених порушень та притягнення у разі необхідності винних осіб до відповідальності згідно із законодавством.

- вжиті або запропоновані заходи для усунення негативних наслідків скоєного правопорушення та умов, що йому сприяли.

У разі прийняття рішення щодо притягнення особи до відповідальності комісія пропонує вид дисциплінарного стягнення. Під час визначення виду дисциплінарного стягнення члени Комісії повинні враховувати ступінь тяжкості вчиненого правопорушення і заподіяну ним шкоду, обставини, за яких учинено правопорушення, і попередню роботу працівника.

Члени Комісії мають право в додатку до висновку письмово викласти свою окрему думку.

Всі документи, на підставі яких складався висновок внутрішнього розслідування, оформлюються належним чином і залучаються до матеріалів справи з проведення внутрішнього розслідування. Після закінчення внутрішнього розслідування робиться опис документів, які знаходяться у матеріалах справи, який підписується головою Комісії.

Висновок внутрішнього розслідування оформлюється на паперовому носії, підписується членами комісії та подається на розгляд Голові Правління Банку, який призначив внутрішнє розслідування, в одному примірнику.

Перед поданням висновку внутрішнього розслідування на розгляд Голові Правління Банку, з висновком під розпис ознайомлюється особа (особи), стосовно якої проводилося розслідування.

Особи, причетні до порушень, висвітлених у акті внутрішнього розслідування, зобов'язані у 2-денний строк з моменту ознайомлення з актом внутрішнього розслідування надати власноручно складені письмові пояснення на ім'я Голови Правління Банку, крім осіб, посади яких відносяться до номенклатури посад Головного офісу банку.

У разі відмови особи, стосовно якої проводилося внутрішнє розслідування, від ознайомлення з висновком внутрішнього розслідування та надання письмових пояснень, про це складається відповідний акт. Пояснення, зауваження до висновку внутрішнього розслідування, а також пояснення щодо відмови від надання пояснень з приводу виявлених фактів, додаються до висновку внутрішнього розслідування.

Рішення за результатами розгляду висновку і матеріалів внутрішнього розслідування приймає Голова Правління Банку в 10-денний термін.

У випадку необхідності доопрацювання результатів внутрішнього розслідування, керівник, який його призначив, доручає голові Комісії вжити додаткових заходів у межах терміну, встановленого для проведення внутрішнього розслідування.

Голова Правління Банку, який призначив внутрішнє розслідування, приймає рішення про притягнення винних осіб до відповідальності, визначає вид дисциплінарного стягнення, вжиття заходів щодо покращення систем контролю, усунення виявлених недоліків та порушень, а також визначає особу, якій доручає підготувати проект відповідного наказу.

Накладення дисциплінарного стягнення на винних осіб здійснюється у порядку і в спосіб, що визначені Кодексом законів про працю України та

внутрішніми розпорядчими документами ПАТ «ПриватБанк».

У разі виявлення в діях осіб, стосовно яких проводилось внутрішнє розслідування, ознак корупційного або пов'язаного з корупцією правопорушення, за вчинення якого передбачено адміністративну або кримінальну відповідальність, негайно за підписом Голови Правління Банку інформуються спеціально уповноважені суб'єкти у сфері протидії корупції.

Рішення за результатами внутрішнього розслідування може бути оскаржене особою, стосовно якої проводилося внутрішнє розслідування, згідно з чинним законодавством.

У разі якщо за результатами внутрішнього розслідування на Уповноваженого накладається дисциплінарне стягнення, про це письмово повідомляється Національне агентство з питань запобігання корупції у дводенний строк з дати його накладення.

Висновок внутрішнього розслідування та матеріали справи по ньому, після затвердження зберігаються в архіві уповноваженого не менше 5 років.

3.2. Удосконалення методів протидії легалізації доходів, отриманих злочинним шляхом

Однією з основних складових економічної системи країни є банківська система, без якої легалізація доходів, одержаних злочинним шляхом, та фінансування тероризму неможлива. Банківська система є не тільки посередником між учасниками легалізації нелегального доходу, але й незалежним учасником процесу легалізації. За даними Державної служби фінансового моніторингу України, найактивнішим суб'єктом первинного фінансового моніторингу є банківські установи, які надсилають близько 97 відсотків повідомлень про операції, що підлягають фінансовому моніторингу.

Важливим елементом системи боротьби з відмиванням грошей та фінансуванням тероризму є робота з персоналом. Це комплекс заходів,

спрямованих на підвищення кваліфікації банківських службовців у сфері протидії відмиванню грошей. Необхідним елементом системи боротьби з відмиванням грошей та фінансуванням тероризму є взаємодія банку з зовнішніми установами. Оскільки банк є ключовою ланкою майже в кожній схемі відмивання грошей, він є незамінним джерелом інформації для державних органів, які займаються запобіганням та боротьбою з цим видом злочину. Досвід західних банків, аналіз та оцінка їх підходів до боротьби з відмиванням грошей та протидією фінансуванню тероризму дав змогу виділити такі внутрішні банківські інструменти (політики): «знати все про клієнта»; "Знай своїх працівників".

Політика "знати все про клієнта" стосується ідентифікації клієнта і передбачає оцінку відповідності операції, яку клієнт хоче провести.

Політика «знайте своїх працівників» проводиться при прийнятті на роботу працівника, особливо на відповідальну посаду. Відповідно до такого підходу, банк створює власну базу даних про недобросовісних працівників, осіб, які були причетні до операцій з відмивання грошей чи інших фінансових шахрайств.

Основна проблема законодавства України у сфері запобігання легалізації незаконного доходу - відсутність синергії та взаємодії між окремими його положеннями, що призводить до фактичного правового конфлікту. Є типовий приклад формального підходу, коли всі дії були спрямовані не на створення реально працюючої системи саме в умовах України, а на задоволення вимог міжнародних організацій та на відповідність стандартам розвинених країн. Основна проблема полягає в тому, що положення нормативних актів не взаємодіють між собою. Наприклад, банки зобов'язані ідентифікувати клієнтів та впроваджувати політику "знай свого клієнта". Це міжнародна практика, яка допомагає на початкових етапах уникнути проблем із легалізацією незаконного доходу в банку. Відповідно до положень, банки зобов'язані повідомляти Уповноважений орган про всі операції, сума яких перевищує певний ліміт. На даний момент ця сума становить 150 тисяч гривень. Ця сума є достатньою і співвідноситься з розміром операцій, що підлягають фінансовому моніторингу в інших країнах. Однак кількість транзакцій на такі суми, особливо в системних

банках, часто досягає сотень на день. Відповідно, кожен повинен бути оброблений, надісланий уповноваженому органу. Це досить значна кількість роботи, яка на 90% зайва, оскільки більшість операцій проводяться клієнтами, які не мають нічого спільного з відмиванням коштів або фінансуванням тероризму.

Змінити ситуацію можна тільки завдяки змінам у законодавстві та введення зв'язків та взаємодій між різними структурами держави. Також на законодавчому рівні розробити та закріпити методіку визначення рівня довіри клієнтів та банківських дій у сфері фінансового моніторингу залежно від цього рівня. Для цього доцільно використовувати двійкову техніку швидкого оцінювання на основі ряду критеріїв. Сума балів за всіма критеріями, відповідно, визначатиме рівень довіри до клієнта.

Одним з методів протидії легалізації незаконних доходів є фінансовий моніторинг. Кільце фінансового монітора є досить новою функцією контролю держави, має низку специфічних особливостей і займає окреме місце в системі державного контролю. Як сфера правової та економічної діяльності, фінансовий моніторинг має власні концептуальні рамки та спеціальну термінологію. Їх основою є законодавство України, яке чітко визначає зміст конкретних термінів та положень організаційно-правових основ фінансового моніторингу. Відповідно до Закону України "Про запобігання та протидію легалізації (відмиванню) доходів, отриманих не легальним шляхом", "фінансовий моніторинг" - це сукупність заходів з фінансового моніторингу, включаючи державний фінансовий моніторинг та первинний фінансовий моніторинг. В нашій країні система фінансового моніторингу поділяється на два різновиди :

- первинний фінансовий моніторинг (його суб'єкти є фінансовими посередниками);
- державний фінансовий моніторинг кільця (його суб'єктами є Державний комітет фінансового моніторингу України, який діє у складі Міністерства фінансів України, Національного банку України, Державної комісії з цінних паперів та фондового ринку, Державної комісії Комісія з регулювання ринків фінансових послуг).

Через широке використання передових комп'ютерних технологій у банківському секторі та так званого світу Інтернету міжнародні організації стурбовані масштабами легалізації незаконно отриманих коштів за допомогою Інтернет-банкінгу. Експерти з протидії відмивання злочинних доходів та фінансуванню тероризму, зокрема групи розвитку фінансових методів боротьби з відмиванням грошей неодноразово наголошували що тут присутній високий ризик фінансових операцій з відмивання грошей та фінансування тероризму . Тому Національний банк України розробив рекомендації банкам, які базуються на міжнародному досвіді, для банків що надають послуги через Інтернет, щодо ризиків легалізації незаконно використаних коштів та заходів, які необхідно застосувати для мінімізації таких ризиків.

В системі удосконалення методів протидії легалізації доходів, отриманих злочинним шляхом доцільним є розгляд іноземних держав.

Структура банківської системи Швейцарії, на відміну від більшості інших країн, характеризується концепцією універсалізму - в ній переважають універсальні банки, здатні пропонувати широкий спектр фінансових послуг. У той же час поряд з ними діють численні спеціалізовані банки. Протягом тривалого часу банківський сектор був важливою складовою швейцарської економіки. У банках працює більше 100 тисяч осіб, а додана вартість, створена в цілому у фінансовому секторі, перевищує більше 10,5 відсотків ВВП. Успіху швейцарського банківського господарства та перетворенню країни в один із найбільших банківських центрів у світі значно сприяла конфіденційність. Тут зосереджено приблизно 1,2 млрд. доларів активів міжнародних клієнтів, що становить третину світових транснаціональних активів.

Правила банківської таємниці в Швейцарії забороняють банкам розкривати будь-яку інформацію про рахунок клієнта. Цей режим захисту банківської таємниці є одним із найсуворіших у світі. Захист секретності банківських депозитів регулюється швейцарським законодавством. Банкір, який розголосив інформацію про клієнта без його згоди, може бути ув'язнений на кілька місяців. Швейцарську банківську спільноту, одну з найбільших у світі, іноді звинувачують

у приховуванні брудних грошей, посиляючись на секретність банківських операцій. Насправді, якщо є докази того, що внесок відповідно до швейцарського законодавства був отриманий злочинним шляхом, то місцевий суддя може в будь-який час наказати йому надати повну інформацію про стан рахунку або вилучити незаконні гроші.

Останнім часом швейцарські банки піддаються значній увазі через проблеми відмивання грошей та ухилення від сплати податків ЄС. Незважаючи на значні зміни в законодавстві та кодексах поведінки, спрямовані на запобігання злочинним операціям, а також пропагандистській діяльності Швейцарської асоціації банкірів та інших організацій, помилки, пов'язані з міфом про "таємні" рахунки, широко поширені. Причиною цього явища є вплив книг та фільмів, які спотворюють реальність, різні коментарі, скандали із сумнівними повідомленнями політичних діячів, а також суперечки щодо спроб країн ЄС розкрити інформацію про рахунки своїх громадян.

До 1991 року адвокати та довірнені особи могли відкривати рахунки від імені своїх клієнтів, за умови, що вони знали їхню особу та що злочинні цілі не ховалися за анонімністю. Наразі, з прийняттям правила «знай свого клієнта», яке стосується всіх рахунків швейцарських банків, це стало неможливим. Відкриваючи кодований рахунок, вкладник повинен надати банку таку ж інформацію, що і під час відкриття звичайного рахунку, також завжди має бути ідентифікована особа якій належать ці кошти. Негативне сприйняття банківської системи Швейцарії виражалось також у тому, що, на думку більшості респондентів, практика конфіденційності Швейцарії перешкоджає притягненню до кримінальної відповідальності злочинців та допомагає приховувати факти відмивання грошей. А все лиш завдяки тому, що відносини банку та клієнта трактуються так само як і пацієнта і лікаря, а такі відносини є конфіденційними. У той же час, всупереч думці більшості респондентів, банківська конфіденційність не є абсолютною. Він може бути припинений у разі серйозних кримінальних та найбільш цивільних судових процесів, наприклад, у випадках податкового шахрайства, спадкування, розлучення, повернення боргу, банкрутства,

відмивання грошей, участі у злочинній спільноті, крадіжок та вимагання. Закони, які забезпечують розкриття банківської таємниці були підписані Швейцарією багатьох двосторонніх та багатосторонніх міжнародних договорів та конвенцій (Європейські конвенції 1959, 1990 та 1993 років), згідно з якими можливе припинення конфіденційності банків. Федеральний закон країни про міжнародну взаємодопомогу у кримінальних справах також містить положення про припинення банківської таємниці та надання юридичної допомоги іншим країнам за певних умов.

У Швейцарії шахрайство з податками (використання не правдивих звітностей звітності навмисно чи помилково) є карним злочином, при якому таємність може бути припинена. Заходи щодо запобігання відмиванню грошей та інших злочинних діях з використанням банківської системи ґрунтуються насамперед на угоді про особливу обережність при прийнятті інвестиційних рішень. Закон про запобігання відмивання коштів був прийнятий ще у 1977 році та постійно удосконалюється. По факту – це кодекс який регулює поведінку банків у випадку шахрайства з боку власників рахунків(не сплата податків, тощо). Слідкує за всім спеціальна комісія, яка може накладати на банки штрафи за порушення кодексу правил.

Федеральний закон про відмивання грошей зобов'язує всі фінансові установи дотримуватися правил "знати свого клієнта", повідомляти про всі випадки підозри у відмиванні грошей та заморожувати відповідні рахунки та активи та встановлювати ряд вимог щодо документації та навчання персоналу. Крім того, ці норми містять заходи боротьби з тероризмом [40].

Завданням банківського регулювання у Швейцарії є як захист інформації клієнтів, так і запобігання її використання в злочинних цілях. Хоча останнім часом низка злочинних зловживань у банківському секторі стала загальною власністю, це лише підтверджує, що система працює ефективно. Так, Швейцарія була єдиною країною, яка публічно називала і засуджувала свої банки, причетні до скандалу 1990-х роках з розкраданням коштів у Нігерії. Після критики з боку Євросоюзу з приводу банківського сектора, Швейцарія почала ще активніше

брати участь у протидії злочинам у своїх банках і всіма способами співпрацює для виявлення фактів зловживання.

Висновки до розділу 3

Встановлено, що передбачення та уникнення реалізації корупційних ризиків в банківському секторі доцільно проводити процедуру внутрішніх розслідувань.

Внутрішнє розслідування – це комплекс заходів, які здійснюються у межах компетенції, з метою уточнення причин та умов, що сприяли вчиненню корупційних або пов'язаних з корупцією правопорушень, відповідальність за які передбачена законодавством України, порушення Антикорупційної програми, та ступеня вини особи (осіб), яка вчинила це правопорушення.

Підстави для призначення внутрішнього розслідування можуть міститися в письмових та усних повідомленнях працівників банку, матеріалах перевірок, зверненнях громадян, підприємств та організацій, запитах і зверненнях органів державної влади, правоохоронних органів та народних депутатів України, або бути в інших документах, отриманих в установленому законодавством України порядку. Внутрішнє розслідування проводиться також за анонімними повідомленнями, заявами та скаргами.

Відповідно до принципу захисту інтересів співробітника всі етапи поліграфологічного тестування можуть фіксуватися за допомогою засобів аудіо- та відеозапису.

Основна проблема законодавства України у сфері запобігання легалізації незаконного доходу - відсутність синергії та взаємодії між окремими його положеннями, що призводить до фактичного правового конфлікту. Є типовий приклад формального підходу, коли всі дії були спрямовані не на створення реально працюючої системи саме в умовах України, а на задоволення вимог міжнародних організацій та на відповідність стандартам розвинених країн. Основна проблема полягає в тому, що положення нормативних актів не

взаємодіють між собою. Наприклад, банки зобов'язані ідентифікувати клієнтів та впроваджувати політику "знай свого клієнта". Це міжнародна практика, яка допомагає на початкових етапах уникнути проблем із легалізацією незаконного доходу в банку. Відповідно до положень, банки зобов'язані повідомляти Уповноважений орган про всі операції, сума яких перевищує певний ліміт. На даний момент ця сума становить 150 тисяч гривень. Ця сума є достатньою і співвідноситься з розміром операцій, що підлягають фінансовому моніторингу в інших країнах. Однак кількість транзакцій на такі суми, особливо в системних банках, часто досягає сотень на день. Відповідно, кожен повинен бути оброблений, надісланий уповноваженому органу. Це досить значна кількість роботи, яка на 90% зайва, оскільки більшість операцій проводяться клієнтами, які не мають нічого спільного з відмиванням коштів або фінансуванням тероризму.

ВИСНОВКИ

Проведення даного дипломного дослідження дозволило сформувавши ряд висновків і узагальнень.

Проблема легалізації коштів, отриманих злочинним шляхом, сьогодні в Україні достатньо гостра. Однією з передумов цього є нестабільність та недостатня урегульованість банківського сектору, що обумовлює обґрунтованість обраної теми дослідження.

В Україні основним законом, який регулює порядок запобігання використанню доходів, отриманих злочинним шляхом, є Закон України “Про запобігання та протидію легалізації (відмиванню) доходів, одержаних злочинним шляхом, фінансуванню тероризму та фінансуванню розповсюдження зброї масового знищення” (далі — Закон України № 1702).

Встановлено, що важливим засобом розробки системи протидії даного виду злочинності є систематизація механізмів легалізації коштів, отриманих злочинним шляхом, що повинні бути враховані суб’єктами первинного фінансового моніторингу під час аналізу кожної операції на предмет імовірності відмивання коштів. Такі дії мають бути інтерпретовані у о відповідно якісні та кількісні показники оцінки ризику ймовірності використанню банківської системи для легалізації коштів і фінансування тероризму. Окремий механізм, який є фінансовою інновацією та розглядається багатьма спеціалістами та урядами як засіб відмивання коштів, операції з криптовалютами.

За результатами дослідження міжнародної організації FATF, процес легалізації коштів можна умовно розділити на три основні стадії – розміщення, розшарування та інтеграція, які притаманні найбільш поширеним моделям і схемам процесу легалізації коштів.

Аналіз здійснення злочинних операцій з метою незаконного збагачення дозволив найдієвішим методом шахрайства визначити фальсифікацію для введення в оману. Важливим елементом злочинних схем з присвоєння коштів банків є надання банківських службовцям не зовсім повних, коректних даних, а

також введення їх в оману з приводу наявності або якості забезпечення позики і тим самим, щодо можливості виконання боржником своїх зобов'язань у випадку неповернення кредиту, зловживання при використанні банківських гарантій та поручительств. Можна виділити наступний спосіб зловживання при даному способі забезпечення кредиту.

Злочинці також використовують метод надання поруки неіснуючим (фіктивним) поручителем. У деяких випадках виготовлення та продаж підроблених гарантійних листів банків та інших організацій здійснюється у формі бізнесу у великих масштабах. Подання гарантійних листів, отриманих неправомірним чином, для забезпечення погашення позики від імені авторитетних державних чи комерційних структур. Бувають випадки, коли злочинці переконують незнайомих чи знайомих керівників банків, страхових організацій, інших кредитних організацій видати їм гарантію для отримання кредиту, мотивуючи це тим, що вже домовилися щодо отримання кредиту, а банківська гарантія потрібна лише для формальності і що підприємство в даному випадку не буде нести ніякої відповідальності. Отримавши гарантію, шахраї отримують позику та передають її, після чого вони уникають відповідальності.

Одним зі способів запобігання матеріалізації корупційних ризиків в банківському секторі є застосування методики оцінки ризиків відмивання коштів.

Ідентифікація корупційних ризиків здійснюється шляхом дослідження (аналізу) зовнішнього та внутрішнього середовища банку з метою виявлення факторів корупційних ризиків у його внутрішніх актах та організаційно-управлінській діяльності.

Встановлено, що передбачення та уникнення реалізації корупційних ризиків в банківському секторі доцільно проводити процедуру внутрішніх розслідувань.

Внутрішнє розслідування – це комплекс заходів, які здійснюються у межах компетенції, з метою уточнення причин та умов, що сприяли вчиненню корупційних або пов'язаних з корупцією правопорушень, відповідальність за які передбачена законодавством України, порушення Антикорупційної програми, та ступеня вини особи (осіб), яка вчинила це правопорушення.

Підстави для призначення внутрішнього розслідування можуть міститися в письмових та усних повідомленнях працівників банку, матеріалах перевірок, зверненнях громадян, підприємств та організацій, запитах і зверненнях органів державної влади, правоохоронних органів та народних депутатів України, або бути в інших документах, отриманих в установленому законодавством України порядку. Внутрішнє розслідування проводиться також за анонімними повідомленнями, заявами та скаргами.

Відповідно до принципу захисту інтересів співробітника всі етапи поліграфологічного тестування можуть фіксуватися за допомогою засобів аудіо- та відеозапису.

Основна проблема законодавства України у сфері запобігання легалізації незаконного доходу – відсутність синергії та взаємодії між окремими його положеннями, що призводить до фактичного правового конфлікту. Є типовий приклад формального підходу, коли всі дії були спрямовані не на створення реально працюючої системи саме в умовах України, а на задоволення вимог міжнародних організацій та на відповідність стандартам розвинених країн. Основна проблема полягає в тому, що положення нормативних актів не взаємодіють між собою. Наприклад, банки зобов'язані ідентифікувати клієнтів та впроваджувати політику "знай свого клієнта". Це міжнародна практика, яка допомагає на початкових етапах уникнути проблем із легалізацією незаконного доходу в банку. Відповідно до положень, банки зобов'язані повідомляти Уповноважений орган про всі операції, сума яких перевищує певний ліміт. На даний момент ця сума становить 150 тисяч гривень. Ця сума є достатньою і співвідноситься з розміром операцій, що підлягають фінансовому моніторингу в інших країнах. Однак кількість транзакцій на такі суми, особливо в системних банках, часто досягає сотень на день. Відповідно, кожен повинен бути оброблений, надісланий уповноваженому органу. Це досить значна кількість роботи, яка на 90% зайва, оскільки більшість операцій проводяться клієнтами, які не мають нічого спільного з відмиванням коштів або фінансуванням тероризму.

Підводячи підсумки, можна сказати що для удосконалення боротьби із відмиванням незаконно здобутих коштів, не достатньо одноразово провести якусь дію. Потрібно постійно удосконалювати систему законодавства, а також адаптувати і виконавчий рівень. Ці дії потрібно робити одночасно, при цьому головною метою має бути абсолютна їх взаємодія. Тобто посилення комунікації і обміну інформації між банками та державною установою фінансового моніторингу. Контроль має торкнутися не внутрішнього середовища , а також і іноземних інвестицій , що дуже часто приходять із офшорних зон. Отримувачі , як державні так і приватні фінансові установи також мусять проходити перевірку на предмет корупції. Але все ж таки замало зусиль законодавчого апарату і банківського сектору, до нього мають також долучитися і правоохоронні органи і контролюючі органи, що протидіють та запобігають відмиванню коштів. Удосконалення рівня взаємодії служб банківської безпеки, навіть можливо створення головного управління із банківської безпеки на державному рівні, а також узагальнення та аналіз інформації від усіх банків країни. Перевірки грошових коштів, які будуть вкладатися до статутних фондів від різноманітних суб'єктів господарювання, тобто сам аудит у цьому сегменті слід посилити, а також зобов'язати приватних аудиторів повідомляти про найбільш жорсткі порушення законодавства .

Це буде можливо тільки у тому випадку , якщо все вище описане буде стосуватися не тільки державного сектору , але і приватних установ. Всі методи мусять переглядатися кожні пару років і адаптуватися відповідно до умов та специфіки.

Перелік використаних джерел

1. Барановський О. Безпека банківської сфери. *Вісник Національного банку України*. 2014. № 6. С.40-47
2. Барановський О.І. Природа економічної безпеки комерційного банку. *Вісник національного банку України*. 2014. № 7. С. 12 – 19.
3. Барановський О.І. Філософія безпеки : монографія : у 2 т. / О.І.Барановський. К.: УБС НБУ, 2014. Т. 2 : Безпека фінансових інститутів. 715 с.
4. Болгар Т. М., Сергєєва О. Фінасова безпека банківської системи України – проблеми виміру та забезпечення. *Фінасово-кредитна діяльність: проблеми теорії та практики: зб. наук. пр.* Харків.: ДВНЗ УБС, 2018. Т. 3, № 26. С.38-45.
5. Болгар Т.М. Внутрішньобанківський моніторинг як необхідна складова системи оцінки проблемних кредитів банку. *Європейський вектор економічного розвитку: зб. наук. пр.* Дніпропетровськ.: ДУЕП, 2016. Вип. 1 (20). С. 14-26.
6. Боротьба з легалізацією (відмиванням) доходів, одержаних злочинним шляхом, та фінансуванням тероризму (економікоправовий аналіз) : наук.-практ . посібник / В.С. Зеленецький, В.Л. Кротюк, Д.А. Файєр. Х. : Вид-во «Кросроуд», 2007. 668 с.
7. Васишин Т. С. Фінасова безпека: сутність і місце в системі економічної безпеки держави. Соціально-економічний розвиток і безпека України: стан та перспективи: матеріали міжвузівської науково-практичної конференції здобувачів вищої освіти і молодих вчених, м. Львів, 19 квітня 2018 р. / за заг. ред. Я.Я. Пушака. Львів: Ліга-Прес, 2018. С.53-55.
8. Васильчак С. В., Вінтоняк С. Ф. Організація безпеки банківської діяльності в Україні. *Науковий вісник ЕЛТУ України*. 2011. Вип. 21.18. С. 153 – 157.
9. Вовк В.Я. Теоретичні засади забезпечення фінансової безпеки банку. *Проблеми економіки*. № 4. 2012. С. 200-204.

10. Всесвітнє дослідження економічних злочинів та шахрайства 2018 року: результати опитування українських організацій Виведення шахрайства з тіні. URL: <https://www.pwc.com/ua/uk/survey/2018/pwc-gecs-2018-ukr.pdf>
11. Голобородько Ю.О. Теоретичні підходи до розкриття суті та складових фінансової безпеки банківських установ. *Науковий вісник НЛТУ України*. 2012. №22.12 С.194-198.
12. Дмитров С. О. Управління фінансовою безпекою комерційного банку. *Фінансовий простір*. № 2 (6). 2012. С.11–15.
13. Дудін М. М., Давиденко В. Л. Підходи до вирішення проблем відмивання коштів кримінального походження та легалізації доходів в Україні. *Вісник Харківського національного університету імені В.Н. Каразіна*. 2013. Вип. № 16. С. 146-149.
14. Економічна безпека підприємства : навчальний посібник / Небава М.І., Міронова Ю.В. Вінниця : ВНТУ, 2017. 73 с. URL: https://web.posibnyky.vntu.edu.ua/fmib/33nebava_ekonomichna_bezpeka_pidpriyemstva/ekon_bezp_Nebava.pdf
15. Євченко Н. Г., Криклій О. А. Вплив податкових ризиків на фінансову безпеку банку. *Проблеми і перспективи розвитку банківської системи України: збірник наукових праць*. Суми: ДВНЗ «УАБС НБУ», 2009. Вип. 25. С. 45 – 52.
16. Єрмошенко М.М. Механізм впливу банків і страхових організацій на зниження тіньових грошових потоків: монографія / М.М. Єрмошенко, О.В. Чижов, Л.В. Сорокіна, А.М. Єрмошенко; за наук. ред. д.е.н., проф. М.М. Єрмошенка. К.: НАУ, 2014. 304 с.
17. Звіт Державної служби фінансового моніторингу України. К., 2018. 90с.
18. Звіт про фінансову стабільність. Грудень 2018 року. К.: НБУ, 2018. 50с.
19. Іващенко Г. А., Ярошенко О. Ф. Ідентифікація дефініції «економічна безпека підприємства». *Науковий журнал «Бізнес Інформ»*. № 9, Харків, 2011. С. 129-131.

20. Кавун С.В. Економічна та інформаційна безпека підприємств у системі консолідації інформації. Навчальний посібник / С.В. Кавун, А.А. Пилипенко, Д.О. Репко. Харків: Вид. ХНЕУ, 2013. 264 с.
21. Коваленко В.В. Структурні елементи й оцінювання рівня фінансової безпеки банківської системи. *Актуальні проблеми розвитку економіки регіону*. 2013. Вип. 9(1). С. 191-199.
22. Колодізев О. М., Курочкіна І. Г., Штаєр О. М. Безпека банківської діяльності. Х. : ХНЕУ, 2018. 204 с.
23. Корелин В.В., Габунія Н.Г. Инструменты обеспечения экономической безопасности промышленного предприятия. Известия Санкт-Петербургского государственного экономического университета; Федеральное государственное бюджетное образовательное учреждение высшего образования «Санкт-Петербургский государственный экономический университет (СПбГЭУ)» №4 (100). 2016. С.114-116.
24. Кришевич О. В. Способи шахрайства в банківській сфері: кримінально-правовий аспект. *Кримінальне право і криминологія*. 2012. № 2 (23).
25. Ксьондз С. М. Управління фінансовою безпекою банків України. *Вісник Хмельницького національного університету*. Економічні науки. 2015. № 3, Т. 3. С.120-124.
26. Куришко О.О. Національна система фінансового моніторингу в Україні : дис. ... канд. екон. наук : 08.00.08 / Куришко Олександр ISSN 1994-1749. 2015. Вип. 2 (32). Проблеми теорії та методології бухгалтерського обліку, контролю і аналізу. Національний банк України, Державний вищий навчальний заклад «Українська академія банківської справи Національного банку України» ; наук. кер. Леонов С.В. Суми, 2013. 256 с.
27. Ларичев В. Д., Спиринов Г. М. Коммерческое мошенничество. Способы совершения. Методы защиты. М., 2013. 256с.
28. Лук'янова В.В., Головач Т.В. Економічний ризик: Навч. посіб. Київ: Академвидав, 2007. 464 с.

29. Мандзіновська Х.О. Економічна безпека держави: сутність, складові елементи та проблеми забезпечення. *Наукові записки*. 2016. № 2(53). С.159-166.
30. Мельник С. С. Абстрактна модель фінансового шахрайства в комерційному банку. *Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету*. Серія: Економіка і менеджмент. 2017. Випуск 24, частина 2. С.69-73.
31. Мельник С. С. Вплив фінансового шахрайства на фінансову безпеку комерційного банку. *Науковий вісник Херсонського державного університету*. Серія «Економічні науки». 2017. Випуск 23, частина 3. С.89-92.
32. Небава М.І. Інституціоналізація тіньової економічної діяльності як загроза економічній безпеці України. *Тіньова економіка: генезис, джерела розвитку, перспективи подолання та цивілізаційної інтеграції*: Матеріали I Міжнародної науково-практичної конференції. (Вінниця, 23-24 травня 2013 р.). Вінниця: НВЦ «Генеза», 2013. С. 139-143.
33. Новак О.С., Дідківська Н.І. Роль фінансового моніторингу у забезпеченні фінансової безпеки держави. *Ефективна економіка*. 2016. № 12. URL: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=5511>
34. Петрук О.М., Смагло О. В. Зарубіжний досвід організації фінансового моніторингу та перспективи його впровадження в Україні. *European cooperation scientific approaches and applied technologies*. 2015. № 2 (2). Р. 89-99.
35. Підхомний О. Фінансова безпека України: інструменти і стратегії формування : монографія. Львів : ЛНУ імені Івана Франка, 2014. 320 с.
36. Про запобігання та протидію легалізації (відмиванню) доходів, отриманих злочинним шляхом, фінансуванню тероризму та фінансуванню розповсюдження зброї масового знищення : Закон України від 14.10.2014 № 1702-VIII. URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/1702-18/print1491334744887614>.
37. Про затвердження Типології легалізації (відмивання) доходів, одержаних злочинним шляхом «Властивості та ознаки операцій, пов'язаних з відмиванням коштів шляхом зняття готівки. Тактичне дослідження та практичне розслідування»: Наказ Державного комітету фінансового моніторингу України

від 25.12.2009 №182

38. Про затвердження Типології легалізації злочинних коштів в Україні в 2004–2005 роках: Наказ Державного комітету фінансового моніторингу України від 27.12.2005 №249

39. Розвиток національної системи фінансового моніторингу / Т.І. Єфименко, С.С. Гасанов, . Користін та ін. К.: ДННУ “Академія фінансового управління”, 2013. С. 264.

40. Саркісянц, О. Банківська таємниця та протидія відмиванню коштів у Швейцарії. *Фінансовий ринок України*. 2009. № 2. С. 32-34.

41. Фінансовий моніторинг в банку: Навч. посібник / С.О. Дмитров, В.В. Коваленко, А.В. Єжов, О.М. Бережний. – Суми: Університетська книга, 2008 336 с.

42. Хитрін О. І. Фінансова безпека комерційних банків. *Фінанси України*. 2007. – №11. – С. 118-123.

43. *Чернявський С.С.* Фінансове шахрайство і методологічні засади розслідування : монографія. К. : Хай-Тек Прес, 2010. 624 с

44. Штаєр О.М. Напрямки забезпечення та основні складові економічної безпеки банку. *Європейський вектор економічного розвитку*. 2011. № 2 (11). С. 263-270.

45. Convention on Laundering, Search, Seizure and Confiscation of the Proceeds from Crime Strasbourg, 8.11.1990. URL : conventions.coe.int.

46. Council Directive of 10 June 1991 on prevention of the use of the financial system for the purpose of money laundering (91/308/EEC). URL www.midlandconsult.com.

47. FATF Reports on Money Laundering Typologies // www.fatf-gafi.org.

48. FATF Standards: FATF 40 Recommendations (October 2003, Incorporating all subsequent amendments until October 2004) // www.fatf-gafi.org.

49. Schneider F. The (Hidden) Financial Flows of Terrorist and Organized Crime Organizations: A Literature Review and Some Preliminary Empirical Results. 2010. №4860. URL: <http://ftp.iza.org/dp4860.pdf>.

50. Weir M. HSBC severs links with firm behind Bitcoin fund/ M. Weir// BBC. — 2014. — December 1; McLannahan B. US banks “wasting billions” trying to track crime/ B.McLannahan// Financial Times. — 2017. — 17 February; Van Steinis H. Handled right, blockchain could help banks and their customers/ H. Van Steinis// Financial Times. — 2016. — 13 June